

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

2021

Promovisanjem investicija,
gradimo budućnost

BOKA PLACE

UPOZNAJTE NOVO, URBANO NASELJE U PORTO MONTENEGRU

Novo naselje u sklopu kompleksa Porto Montenegro - Boka Place predstavlja dinamičan životni koncept ispunjen inovativnim sadržajima i prostorima namjenjenim jedinstvenoj zajednici u nastajanju.

VODEĆA LIFESTYLE DESTINACIJA

Životni stil u naselju Boka Place temelji se na jedinstvenom, holističkom modelu koji sa sobom donosi hotelski brend SIRO, revolucionarni destinacijski koncept od Kerzner International, utemeljivača prestižnog brenda One & Only. Uz sadržaje kao što su studio visokih performansi i konceptualni „experience box“, krovni bazen dužine 20m, infracrvenu saunu, salon za oporavak i relaksaciju, svojevrsnu laboratoriju organske hrane i juice bar, ovdje se prožimaju urbano okruženje i aktivan način života. Kao mnogo više od hotela, mjesta za boravak ili aktivan odmor, ovdje nastaje zajednica koja se temelji na prepoznatljivim, inovativnim i istinskim vrijednostima.

MJESTO DRUŽENJA I GRADSKO VREME

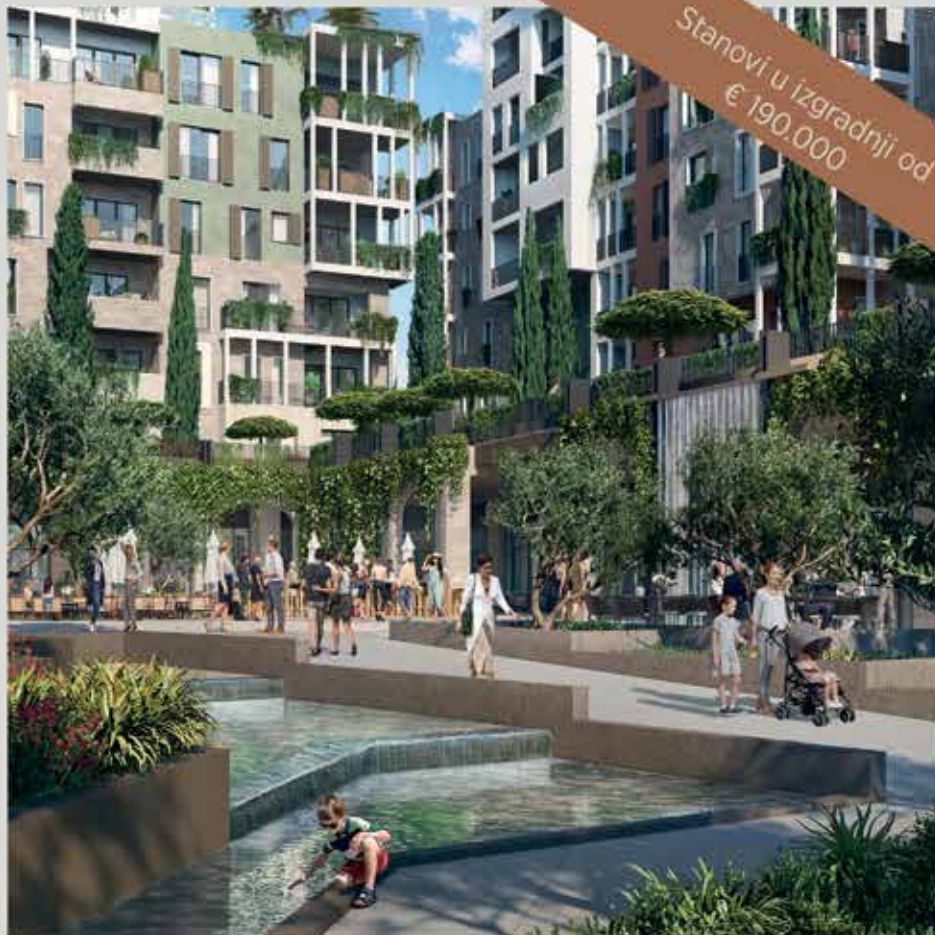
Kao mjesto susreta, druženja i sveobuhvatnih maloprodajnih, restoranskih i javnih sadržaja, urbana enklava Boka Place predviđena je da bude dinamično novo središte Porto Montenegro. Pregršt društvenih i javnih zona naselja Boka Place krunisat će centralni trg - mjesto osmišljeno da se na njemu se svi sadržaji naselja povezuju i prepliću, provodi vrijeme sa porodicom i prijateljima i osjeća atmosfera pripadanja. Od hotela SIRO – integrirane destinacije za holistički život i revolucionarnog hotelskog koncepta inspirisanog velnesim, do modernog centra sa buticima, pop-up galerijama, modernim bioskopom i jedinstvenom atmosferom, u Boka Place pronaći ćete sve što Vam je potrebno za harmoničan život, odmor, druženje i razonodu.

SAVREMEN STIL ZA UDOBAN ŽIVOT

Uživajte u udobnosti i blagostanju primorske atmosfere u svojevrsnoj gradskoj enklavi. Bezbrizan i udoban životni stil zagarantovan je zahvaljujući nizu pogodnosti kojima se lako preputiti.

Pažljivim planiranjem prostora, postignuta je ravnoteža u pogledu stambenih objekata u ponudi - od privatnih rezidencija do apartmana pod upravom hotelskog operatera.

Enterijeri u Boka Place bazirani su na konceptu opuštenog životnog ritma naselja i prilagođenosti prostora svim vašim potrebama tako da ćete se ovdje lako osjećati kao kod kuće. Javni i zajednički prostori prožeti su zonama za društvene aktivnosti i događanja, što pruža mogućnost da izgradite kvalitetne veze sa susjedima i porodicom, i pronađete oazu za lični razvoj i prijeko potrebno vrijeme za sebe.

Stanovi u izgradnji od
€ 190.000

PRIVATNE REZIDENCIJE

Intuitivan i besprekoran dizajn u savremenom stilu kao garant kvaliteta i luksuzne svakodnevice

69 privatnih rezidencija koje su dio M-Residences programa upravljanja nekretninama

Pristup infinity bazenu, zelenim površinama i vrtovima

Jedinstvena prilika za integrisanje dekorativnih umetničkih djela internacionalnih umjetnika poput Bradley Theodore-a i Miljana Suknovića

Garsonjere od 200.000 €
Jednosobni stanovi od 265.000 €
Dvosobni stanovi od 347.000 €
Trosobni stanovi od 560.000 €
Penthaus na upit

REZIDENCIJE POD UPRAVOM HOTELA SIRO

Savremen dizajn i multi-funkcionalan karakter stambenih prostora osmišljen da podstakne raspoloženje, motivaciju i relaksaciju

144 raspoložive hotelske jedinice nude pristup wellness i fitness centru, uz krovni bazen i bar

Pristup uslugama recepcije i dodatnim hotelskim sadržajima i pogodnostima

Jedinstven dizajn predviđen za aktivan wellness program

Garsonjere od 190.000 €
Jednosobni stanovi od 300.000 €
Dvosobni stanovi od 470.000 €
Trosobni stanovi od 950.000 €
Penthaus na upit

PORTONovi

MONTENEGRO

LUKSUZNI DOMOVI DOSTUPNI ZA PRODAJU

Investirajte u jednu od najbrže rastućih luksuznih destinacija na svijetu, Portonovi, idilično naselje u mediteranskom stilu smješteno u spektakularnom crnogorskom zalivu Boke kotorske. Sa nizom luksuznih rezidencija na obali koje nude dobit od rentiranja, pristup Portonovi marini svjetske klase i prvom One&Only rizortu u Evropi, sada je najbolje bolje vrijeme za ulaganje u novu jadransku rivijeru.

**Za dogovor o individualnoj posjeti, kontaktirajte nas putem
+382 31 355 375 / +382 67 994 994 | enquiries@portonovi.com**

PORTONOV.COM

GLAVNI UREDNIK

Neda Lukić
n.lukic@aim.rs

DIZAJN

Branislav Ninković
b.ninkovic@aim.rs

FOTOGRAF

Zoran Petrović

PREVOD I LEKTURA

PORTA APERTA

POSLOVNI SEKRETAR

Svetlana Petrović
s.petrovic@aim.rs

POSEBNA ZAHVALNOST

Ivan Radulović
Izvršni direktor SSICG

FINANSIJE

Dragana Skrobonja
finance@aim.rs

IZVRŠNI DIREKTOR

Maja Vidaković
m.vidakovic@aim.rs

IZDAVAČ

Ivan Novčić
inovic@aim.rs

DIREKTOR

Ana Novčić
a.novic@aim.rs

ŠTAMPA

Rotografika d.o.o.
Segedinski put 72, Subotica, Serbia

**SAVJET STRANIH
INVESTITORA U CRNOJ GORI 2021**

Izdavač:

alliance international media
u saradnji sa
Savjetom stranih
investitora u Crnoj Gori

Prote Mateje 52, 11111 Belgrade 17,

PAK 126909, Serbia

Phone: +381 11) 2450 508

E-mail: office@aim.rs

www.aim.rs

www.cordmagazine.com

ISSN no: 1451-7833

All rights reserved

alliance international media 2020

**08 ZA RAST JE POTREBNO
DVOJE**

ZDRAVKO KRIVOKAPIĆ,
PREMIJER CRNE GORE

**10 FOKUSIRANI SMO NA
BUĐUĆI RAST**

CHRISTOPH SCHOEN,
PREDSJEDNIKA SSICG, (IZVRŠNI
DIREKTOR ADDIKO BANKE)

**14 EKONOMSKA
DIVERZIFIKACIJA JE NAŠ
IMPERATIV**

JAKOV MILATOVIĆ,
MINISTAR EKONOMSKOG
RAZVOJA CRNE GORE

**17 NAŠE VRIJEDNOSTI SU
NAŠA SNAGA**

JACCO LANDSMEER,
VLASNIK, EKONOMIK
ACCOUNTANTS

**18 SAČUVALI SMO
EKONOMSKU**

STABILNOST
RADOJE ŽUGIĆ,
GUVERNER CENTRALNE BANKE
CRNE GORE

**21 PRIVRŽENI
POTROŠAČIMA I
ZAJEDNICI**

NIKOLA TRIPKOVIĆ,
IZVRŠNI DIREKTOR KOMPANIJE
COCA-COLA HBC CRNA GORA

**22 ŽELIMO DA SE NAŠI
KORISNICI OSJEĆAJU
DA SU U DOBRIM RUKAMA**

STJEPAN UDOVIČIĆ,
IZVRŠNI DIREKTOR
CRNOGORSKOG TELEKOMA

24 SPREMNI ZA LET

ANA MAROJEVIĆ,
OSNIIVAČ I IZVRŠNI DIREKTOR
FLY MONTENEGRO GRUPE

**26 5G – NOVA ŠANSA ZA
INOVATIVNU CRNU GORU**

BRANKO MITROVIĆ,
IZVRŠNI DIREKTOR TELENORA

**28 NASTAVLJAMO
TREND STABILNOG
POSLOVANJA**

MARTIN LEBERLE,
GLAVNI IZVRŠNI DIREKTOR NLB
BANKE AD PODGORICA

**30 TRČIMO MARATON A
NE SPRINT**

TAMARA SRZENTIĆ,
MINISTARKA JAVNE UPRAVE,
DIGITALNOG DRUŠTVA I MEDIJA

**33 ODGOVORNOST
PREMA ZAJEDNICI JE
NAŠ ODGOVOR NA KRIZU**

VASILIS PANAGOPOULOS,
IZVRŠNI DIREKTOR KOMPANIJE
JUGOPETROL AD, EKO
BENZINSKE STANICE

**34 TRI STUBA
STABILNOSTI I RASTA**

CHRISTOPHER SHELDON,
ŠEF KANCELARIJE SVJETSKJE
BANKE ZA BOSNU I
HERCEGOVINU I CRNU GORU

**37 NAŠA VRATA SU
VAM UVIJEK OTVORENA**

PORTO MONTENEGRO –
PROJEKAT BOKA PLACE

**38 POVEĆANJE
KONKURENTNOSTI
EKONOMIJE JE KLJUČ ZA
OTPORNOST**

REMUN ZAKARIA,
ŠEF KANCELARIJE EBRD-A ZA
CRNU GORU

**41 PORTONOVI –
OD BIVŠE VOJNE
BAZE DO JEDNE OD NAJVEĆIH
INVESTICIJA I OAZA LUKSUZA**

I MIRA U CRNOJ GORI
RASHAD ALIYEV,
IZVRŠNI DIREKTOR AZMONT
INVESTMENTS

**42 PANDEMIJA JE
RAZOTKRILA
RANJIVOST CRNOGORSKE
EKONOMIJE**

BIJELA KNJIGA

**44 TURIZAM ĆE
NASTAVITI DA CVIJETA**

DAVID MARGASON,
ČLAN UPRAVNOG ODBORA,
GENERALNI DIREKTOR PORTO
MONTENEGRO

**45 TREBA DA
PREPOZNA MO NAŠE
POTENCIJALE I DOBRO IH
ISKORISTIMO**

NELA VITIĆ,
ČLAN ODBORA DIREKTORA
SAVJETA STRANIH
INVESTITORA; IZVRŠNI
DIREKTOR, OCEAN
MONTENEGRO

**46 TEHNOLOŠKI
RAZVOJ JE NAŠA
BUĐUĆNOST**

IVAN RADULOVIĆ,
IZVRŠNI DIREKTOR SSICG

**48 DAJEMO SVE OD
SEBE DA IZAJDEMO
IZ KRIZE**

PREGLED AKTIVNOSTI 2021.

**54 REGISTAR
KOMPANIJA**

**56 KLJUČNE
PORUKE**

Mirovanje pokreće recesiju

ZDRAVA EKONOMIJA POČINJE SA VAMA

EKONOMIK ACCOUNTANTS DOO, 3 puta uzastopno nagrađen u TOP-100 najboljih kompanija u Crnoj Gori i najveća računovodstvena kuća u zemlji, naglašava važnost asertivnog i uravnoteženog pristupa investiranju na trenutnom tržištu za dalji rast. To je ključno za razvoj lokalne privrede i recept za uspjeh. Ulaganje u prave industrije ili projekte će se isplatiti, mirovanje pokreće recesiju.

Ko, šta, kada, gdje, zašto i kako. To su hitna pitanja na koja treba da odgovore domaći i strani investitori koji žele da uspiju na sadašnjem tržištu. Pasivni će ostati po strani i posmatrati aktivne da uzimaju sadašnje plodove koji nisko vise. Uticaj COVID-19 bio je razoran na ekonomiju. Povjerenje, transparentnost i predvidljivost obično su očigledni za donošenje ispravnih investicionih odluka, ali šta ako na prvi pogled nisu pri ruci? Smanjite brojke, preuzmite proračunate rizike i isprobajte alternative. Radite precizno i nadmašite tržište koje je često van ravnoteže.

Činjenica je da je Crna Gora već neko vrijeme u usponu, zemlja o kojoj se dobro govori širom svijeta, koja se parira sa svjetski poznatim destinacijama. Novo mjesto za investiranje, dragulj u Evropi sa najfantastičnijom prirodom, ljubaznim ljudima, najatraktivnijom poreskom klimom i puno prostora za razvoj novih poslova. Cijene u (ne)prehrambenim sektorima, izazovna globalna logistika, cijena robe, troškovi izgradnje, troškovi života, lokalna kupovna moć, političke reforme, EU integracije, poreske reforme, nova zakonska regulativa, lista je beskrajna i stvara gomilu validnih zabrinutosti i istovremeno puno mogućnosti.

Naš savjet je da kreirate i održavate asertivnu, uravnoteženu investicionu strategiju i postanete dio zdrave i potencijalno brzo rastuće ekonomije.

„U Crnoj Gori ima dovoljno prostora za razvoj novih poslova.”

Za rast je potrebno dvoje

Kriza predstavlja priliku za Crnu Goru da izgradi otporniji, inkluzivniji i zeleniji oporavak nakon pandemije. Vlada je otvorena za prijedloge koji će nam pomoći da ostvarimo svoj cilj i ispunimo sve kriterijume za članstvo u EU 2024. godine i donesemo prosperitet našim građanima

Crnogorska ekonomija je bila pogođena pandemijom jače nego bilo koja druga evropska zemlja i danas opet bilježi rast veći od bilo koje druge zemlje. Iako je krivac i spasitelj isti – turizam, pravi ključ uspjeha je u saradnji između Vlade Crne Gore, Centralne banke i međunarodne finansijske zajednice, kao i socijalnih partnera, nevladinih organizacija i građana.

Savjet stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) je postizanjem dobrih poslovnih rezultata doprinio oporavku ekonomije tako što je nastavio svoja ulaganja i pružao Vladi svoje znanje i iskustvo.

Danas situacija izgleda mnogo bolje jer je oporavak privredne djelatnosti povećao i prihode Vlade. Zahvaljujući tom nizu pozitivnih dešavanja i pažljivom fiskalnom upravljanju, fiskalni deficit je danas mnogo manje zabrinjavajući nego u 2020. godini kada je iznosio 11% BDP-a. Vlada je odlučna da zadrži fiskalnu obazrivost, dok s druge strane kreira mjere koje moraju pomoći privrednim subjektima i radnicima da prevaziđu tešku situaciju.

Ipak, ako želi da održi ove dobre rezultate, Crna Gora mora da oživi svoju ekonomiju. Naime, iako će turizam ostati jedan od najboljih resursa za ekonomski rast, moraju se pronaći i

Vlada je odlučna da zadrži fiskalnu obazrivost, dok s druge strane kreira mjere koje moraju pomoći privrednim subjektima i radnicima da prevaziđu tešku situaciju

drugi izvori. Moramo obezbijediti otporan, inkluzivan i zeleni oporavak nakon pandemije.

Jedan od odgovora na pitanje kako to postići leži u reformama koje na kraju mogu dovesti do makroekonomske stabilnosti, novih ekonomskih prilika za privatni sektor i otvaranja radnih mjesta. To je još važnije jer se tržište rada trenutno nije oporavilo istom brzinom kao ekonomija.

Prema tome, vijest o novoj investiciji je i vijest koja obećava otvaranje radnih mjesta. U tom pogledu, cijenimo odlučnost postojećih investitora da nastave da ulažu u Crnu Goru i pozdravljamo nove domaće i međunarodne privredne subjekte. Zajedno moramo poslati snažnu poruku da je crnogorski turizam, ali i ostale grane, atraktivan u istoj mjeri kao i prije krize.

Čvrsto vjerujemo i zalažemo se za brzu digitalizaciju i inovacije kao izvor novog rasta. Pozdravljamo stavove SSICG i njihovo iskustvo u ovom sektoru.

U tom pogledu, prepoznamo potrebu za ubrzanim reformama i demonstriranjem svoje

posvećenosti vladavini prava i borbi protiv korupcije i birokratije.

Ova vlada njeguje dijalog i spremna je da sasluša prijedloge koji će dovesti do napretka naše ekonomije i društva. Vlada u Savjetu stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) zasigurno ima sagovornika posvećenog utiranju održivog puta ka rastu.

Svi sebi postavljamo visoke ciljeve!

Uz Addiko, njihovo ostvarenje postaje

brže i jednostavnije.

Addiko Bank

Gdje je $2+2=4$

addiko.me

Fokusirani smo na budući rast

CHRISTOPH SCHOEN, Predsjednika SSICG, (Izvršni direktor Addiko banke)

Vjerujemo da će crnogorska ekonomija i u narednim godinama biti pod snažnim uticajem investicija, te da će Vlada pozitivno uticati na razvoj ekonomskih aktivnosti sprovođenjem mjera konsolidacije javnih finansija, optimizacijom javne uprave i sprovođenjem mjera koje predlaže Bijela knjiga

Za dvije godine Crna Gora je prošla kroz snažan pad i gotovo jednako snažan ekonomski oporavak. O uticaju pandemije na strane investitore koji posluju u Crnoj Gori i crno-

gorsku ekonomiju uopšte, razgovarali smo sa Christophom Schoenom, predsjednikom SSICG-a i izvršnim direktorom Addiko banke. Što je još važnije, fokusirani smo na buduće korake koje treba preduzeti kako

bi se ekonomija oporavila i ubrzao rast.

Kao i mnoge druge poslovne aktivnosti širom svijeta „naše kompanije su snažno osjetile negativne efekte krize“, kaže naš sagovornik.

CILJ

Vjerujem da će biti važno ne samo za nas da proširimo poslovanje, već i za malu crnogorsku ekonomiju koja se oporavlja od krize.

Međutim, i pored prilagođavanja poslovanja, članice SSICG-a su nastavile sa planiranim investicionim ciklusom za period 2020-2022. godina u iznosu od 1,5 milijardi eura, kaže Schoen.

I pored još uvijek velikih poteškoća izazvanih pandemijom COVID-19, kao i izraženih problema u povezanosti destinacije (posebno avio linijama), potpunog izostanka posjetilaca sa određenih područja (poput Rusije i velikim dijelom zapadne Evrope), kompanije članice iz sektora turizma su uspjele da ostvare odlične rezultate u svim sektorima svog poslovanja tako da sa sigurnošću možemo reći da je, u finansijskom smislu, 2021. godina bila izuzetno uspješna za naše članice. Sigurni smo da je to rezultat velikih ulaganja u infrastrukturu i sadržaje u rizortima, kao što su Porto Montenegro, Portonovi i Luštica prethodnih godina, ali i stalnog unapređenja svih usluga i proizvoda dostupnih u sklopu ovih projekata“, kaže naš sagovornik.

Koliko je po vašem mišljenju crnogorska vlada uspjela da se uhvati u koštac sa ovakvim izazovima i zadrži zemlju na trajektoriji reformi?

-Vlada je u saradnji sa Centralnom bankom Crne Gore preduzela odgovarajuće i blagovremene mjere za podršku poslovnoj zajednici i privatnim licima u cilju ublažavanja uticaja krize. Iz ove perspektive mislim da je pošteno reći da se krizom veoma dobro upravljalo sa strane Vlade i CBCG.nt of Montenegro and the Central Bank.

Vrlo smo aktivni sagovornici i partneri Vladi u oblasti unapređenja poslovnog ambijenta. Podsjetiću da Savjet stranih investitora učestvuje u radu Savjeta za konkurentnost kao glavnog savjetodavnog tijela u oblasti unapređenja poslovnog ambijenta, te da smo kao vrlo aktivni članovi u prethodnom periodu bili usmjereni na obezbjeđivanje implementacije preporuka koje naši članovi dostavljaju putem Bijele knjige, kao i kroz rad naših komiteta.

TURIZAM

Aktivnim učešćem u nedavno formiranoj Radnoj grupi za turizam, SSICG će uložiti sve napore da stvori uslove za efikasnije poslovanje u sektoru turizma.

Reforme poslovnog okruženja u Crnoj Gori u periodu pandemije koronavirusa moraju se efikasnije sprovoditi kako bi se stvorila povoljna poslovna klima i omogućilo da se čitava crnogorska ekonomija brže razvija i oporavlja. Sa druge strane, Savjet je prepoznao značaj uspješnosti turističke sezone, pa je brojnim aktivnostima pomogao organizaciju procesa vakcinacije uz Crnoj Gori. Vjerujemo da je odgovarajući odgovor države i turističke privrede, omogućio Crnoj Gori da ostvari dobre rezultate od turističke sezone.

Globalno iskustvo je da su u pandemiji najbolje mogli a se prilagode oni koji su na vrijeme ušli u digitalnu transformaciju. Koliko je Crna Gora bila spremna za ovakav izazov?

-Digitalna transformacija u ICT industriji u svijetu, pa i kod nas, više nego u bilo kojoj drugoj, je konstantno putovanje i pokretač

Vlada je u saradnji sa Centralnom bankom Crne Gore preduzela odgovarajuće i blagovremene mjere za podršku poslovnoj zajednici i privatnim licima

promjena, jer se inovativni proizvodi i usluge kupaca stalno isporučuju i stvaraju. Dodatno je i situacija sa pandemijom korona virusa ukazala na to da su informacione i komunikacione tehnologije prekretnica za modernizaciju i potencijal za dalji razvoj svih sektora u Crnoj Gori.

Transformacija zahtijeva strategiju koja, kao i svaka strategija, gleda na ciljeve, trenutnu situaciju i kako krenuti naprijed na ovom putovanju na način koji ima smisla i povezuje sve potrebne elemente. Osnovni

DIGITALIZACIJA

Inovacije i digitalizacija u svim oblastima su ključne komponente ekonomskog razvoja. Svi naši članovi imaju lidere i stručnjake koji mogu pomoći, prije svega, državnoj upravi.

preduslovi za uspješno sprovođenje digitalne transformacije kod nas, svakako, su adekvatan pravni okvir koji omogućava primjenu naprednih rješenja koja se primjenjuju u razvijenom svijetu. Stoga je važno da se Vlada u narednom periodu posebno posveti ovoj oblasti. Veoma je važno što je i Vlada prepoznala važnost ovih procesa, pa je otpočela izradu Strategije digitalne transformacije u čijoj pripremi učestvuje i predstavnik Savjeta stranih investitora. Ovo vidimo kao veliku priliku za Crnu Goru, jer nudi mogućnost malim i pametnim sistemima da u nekom doglednom vremenu riješe probleme u svom funkcionisanju i da dobiju šansu da postanu konkurentni na međunarodnom nivou.

Želim i da napomenem da ovogodišnje izdanje Bijele knjige sadrži i preporuke u dijelu predloženih mjera koje imaju za cilj pospješivanje procesa digitalne transformacije, i to kroz terminalizaciju javne uprave kroz uvođenje elektronskog plaćanja u sistem poslovanja javnih institucija u Crnoj Gori, digitalnu komunikaciju sa korisnicima, digitalnu komunikaciju sa javnim institucijama, razmjenu podataka o Nacionalnom identifikacionom broju i implementaciju regulatornih i tehnoloških preduslova koji su potrebni za podršku E2E Internet prodaji osnovnih bankarskih proizvoda.

Ako pogledamo indeks lakoće poslovanja u Crnoj Gori, šta nam on govori o promjenama u poslovnom okruženju?

-Indeks lakoće poslovanja za 2020. godinu iznosi 6.4 (na skali od 1 do 10, pri čemu 1 predstavlja najlošiju ocjenu, a 10 najbolju). Rezultat za 2020. godinu pokazuje značajan pad u odnosu na 2019. godinu koja se smatrala po više segmenata kao rekordna, ali i pad u odnosu na 2017. i 2018. godinu kada je indeks iznosio 6.5. Ovako značajan pad indeksa, za 0.5 poena, nije zabilježen do sada, ali je pad bio za očekivati imajući u vidu da je 2020. godinu obilježila pande-

► mija COVID-19 koja se izrazito negativno odrazila na ekonomiju zemlje, posebno na sektor turizma.

Kada govorimo o 2020. godini, evidentan je pad svih pojedinačnih indeksa, što je svakako i razumljivo imajući u vidu veliki pad ukupnog indeksa. Sa tim u vezi, ukupno najveći indeks, pored značajnog pada, i ove godine ima sektor telekomunikacija i ICT. U odnosu na 2019. godinu, sektor turizma bilježi najveći pad za čak 0.8, bankarstvo/finansije za 0.6, sektori transport/logistika i proizvodnja/energetika bilježe pad od 0.3, dok trgovina ima najmanji pad u odnosu na prethodnu godinu i to za 0.2.

Članovi koji predstavljaju sektor turizma u Savjetu dali su svom sektoru ocjenu 5.3, nižu za 1.7 poena u odnosu za 2019. godinu i nižu za 0.8 poena u odnosu na sve članove Savjeta. Ovo su ujedno i najveće negativne razlike u ocjenama i važan pokazatelj problema u sektoru turizma koji su nastali tokom 2020. godine.

Nedavno je predsjednica Evropske komisije kazala kako je Crna Gora najviše napredovala na putu članstva ka Uniji i poručila kako Brisel ohrabruje vlasti te zemlje da provedu dalje reforme. Koliko je u ovim otežanim uslovima Crna Gora uspjela da održi tempo euro-integracija?

-Ako pogledamo posljednji Izvještaj EK za Crnu Goru za 2021. godinu, Crna Gora u proteklih godinu dana nije ostvarila napredak u oblasti „Pravosuđe“ u okviru Poglavlja 23. Horizontalno, u čak 30 poglavlja ostvaren je "ograničen napredak", "dobar napredak" zabilježen je u svega dva poglavlja – „Javne nabavke“ i „Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor“, a napretka nije bilo ni u oblasti „Saobraćaja“.

Prosječna ocjena napretka za Crnu Goru ove godine najniža je u posljednjih šest godina i iznosi 3.03. Poređenja radi, ova prosječna ocjena napretka je 2015. godine iznosila 3.15, a 2020. godine 3.18. Sa druge strane, prosječna ocjena spremnosti, koja podrazumijeva ocjenu sveukupnog stanja u oblastima koja pokrivaju pojedina poglavlja, najviša je do sada i iznosi 3.11.

Dalju pažnju treba posvetiti sprovođenju reformskih procesa u sektorima analiziranim u Bijeloj knjizi, a koje su naši članovi ocijenili nisko, kao što su tržište rada i zapošljavanje, razvoj nekretnina, oporezivanje/doprinosi, korporativno upravljanje i vladavina prava

Dalju pažnju treba posvetiti sprovođenju reformskih procesa u sektorima analiziranim Bijelom knjigom, koji su naši članovi ocijenili sa niskim ocjenama (tržište rada i zapošljavanje, razvoj nekretnina, oporezivanje / doprinosi, korporativno upravljanje,

vladavina prava) kako bi se unaprijedio poslovni ambijent, privukle strane investicije i stvorili uslovi za poboljšanje ekonomskog standarda svih građana Crne Gore.

U kojim reformskim oblastima SSI-CG ima ekspertizu koja bi mogla da pomogne vladi u ovom specifičnom trenutku?

-Inovacije i digitalizacija u svim oblastima su ključne komponente ekonomskog razvoja. Vjerujem da možemo da udružimo snage u ovoj oblasti, jer sve naše članice imaju lidere i stručnjake koji mogu da pomognu, prije svega, javnoj upravi.

Upravo kroz inicijativu upućenu Savjetu za konkurentnost, a uz podršku Ministarstva finansija i Sekretarijata Savjeta za konkurentnost, intenzivno radimo na implementaciji definisanih predloga mjera za eliminisanje barijera za razvoj elektronskih servisa u sektorima bankarstva i telekomunikacionih usluga. Međuresorna radna grupa sačinjena od predstavnika Savjeta stranih investitora, Ministarstva finansija, Centralne banke Crne Gore, Ministarstva unutrašnjih poslova, Poreske uprave, Uprave policije, Udruženja banaka i kompanija članica SSICG je u prethodnom periodu pripremila Akcioni plan sa utvrđenom dinamikom implementacije preporuka. Od ukupno devet aktivnosti, dvije su već realizovane, dok je realizacija ostalih u toku.

Kako iz ugla SSICG ocjenjujete kvalitet saradnje poslovne zajednice i vlade, posebno u radnim grupama u kojima imate svoje članove?

-Od izuzetnog je značaja da sva poslovna udruženja u Crnoj Gori saraduju ne samo međusobno već i da njeguju čvrstu i blagovremenu komunikaciju i saradnju sa Vladom, a situacija sa pandemijom korona virusa zahtijevala je zajednički odgovor i sinergijsko djelovanje.

Savjet stranih investitora tradicionalno ima dobru saradnju sa svim privrednim udruženjima u Crnoj Gori. Puno je oblasti, potencijala i ideja za saradnju, a kao značajnu inicijativu prepoznajemo pokretanje Digitalne koalicije u saradnji sa Vladom i privrednim udruženjima.

Nigdje
NIJE kao
kod KUĆE!

Iskoristi popust od
20%
do kraja juna

Osiguranje stanova, kuća i članova domaćinstva

Naša četiri zida su mjesto u kojem možemo biti to što jesmo. Tu planiramo našu budućnost, istražujemo svijet... I uvijek se tu vratimo kako bismo upili energiju za nove poduhvate. Zato, kako god da živite, dobro je učiniti sve da vam najvažnije mjesto postane sigurna zona.

Telefon: +382 20 444 700, www.uniqa.me

UNIQA

Ekonomska diverzifikacija je naš imperativ

JAKOV MILATOVIĆ, ministar ekonomskog razvoja Crne Gore

U narednom periodu crnogorsku ekonomiju očekuje puni oporavak zasnovan na politikama Vlade baziranim na snažnim reformskim procesima, novim investicijama, diverzifikaciji ekonomije i povećanju životnog standarda

Može li se reći da se Crna Gora ponovo vratila na održivu putanju privrednog rasta? Jakov Milatović, ministar ekonomskog razvoja Crne Gore ocjenjuje da su u prethodnih jedanaest mjeseci znanje i volja bili glavni aduti Vlade za podizanje na noge nokautirane ekonomije i njenu ponovnu izgradnju. „Bio je veliki izazov oporavljati

državu koja je zabilježila pad ekonomije od 15.3%, najveći u svojoj istoriji i najveći u Evropi“ kaže naš sagovornik.

On kaže da je nova vlada u momentu promjene vlasti naišla na makro-ekonomsku nestabilnost i ugroženost javnih finansija te da je kriza dodatno istakla sve strukturne probleme crnogorske ekonomije poput dugoročne nezaposlenosti, velike nejedna-

kosti dohotka, uvozne zavisnosti. „Bilo je neophodno donijeti ispravne i pravovremene odluke i djelovati na više frontova, tj. na konsolidaciji javnih finansija, stabilizaciji epidemiološke situacije i podršci našim građanima i privredi u suzbijanju negativnih ekonomskih posljedica, a istovremeno se posvetiti i strukturnim reformama“, kaže Milatović.

Danas možemo govoriti o stabilizaciji javnih finansija, oporavku ekonomske aktivnosti, očuvanju turističke supstance i povratku Crne Gore na put održivog privrednog rasta

„Sproveden je niz pravovremenih odluka u cilju oporavka turizma, počev od otvaranja granica prema zemljama Zapadnog Balkana, promocije Crne Gore na regionalnom i međunarodnom tržištu, usvajanje zdravstvenih protokola, masovno vakcinisanje stanovništva, osnivanje nove nacionalne avio-kompanije, rezultiralo je sezonom iznad očekivanja koja je i najzaslužnija za oporavak ekonomije. Po podacima CBCG u prvih 9 mjeseci zabilježeni su prihodi na nivou od 700 miliona – čime je prevaziđen godišnji plan“ sumira ministar.

Sve prethodno navedeno dovelo je do izvanrednog oporavka ekonomske aktivnosti u Crnoj Gori, koji je na nivou godine očekivan u iznosu od 12%. „Posebno me raduje ovaj rezultat jer, s jedne strane oslikava našu namjeru i ozbiljnost da izgradimo jednu ekonomski snažniju Crnu Goru, a s druge da smo premašili očekivanja i brzinu oporavka ekonomije, koji je projektovao MMF u decembru 2020. godine, a iznosio je 4%. Naš rezultat veći je za čak tri puta od njihovog predviđanja“, zaključuje Milatović.

Kako ocjenjujete rezultate podrške privredi? Da li će se Vlada odlučiti na nastavak ovih mjera i kome će one prevashodno biti namijenjene?

- COVID kriza zadala je težak udarac privredama širom svijeta i sve vlade morale su promptno djelovati kako bi ubrzale oporavak svojih ekonomija. Vlada Crne Gore je već krajem januara mjeseca ove godine usvojila paket mjera za I kvartal u iznosu od 163 miliona eura, a krajem aprila paket mjera za II kvartal u iznosu od 166 miliona eura, što je stvorilo preduslove za oporavak privrede, podršku likvidnosti preduzeća i očuvanje radnih mjesta, a posebno omogućilo turističkom i ugostiteljskom sektoru da spremno dočekaju turističku sezonu. Važno je napomenuti da smo prilikom donošenja ovih mjera osluškivali prije svega potrebe

Hoćemo da mladi svoje snove ostvaruju ovdje, a ne daleko od svoje domovine, a plan Evropa sad! je samo prvi korak ka realizaciji ove vizije

privrede i bili u stalnoj komunikaciji sa njenim predstavnicima, čime smo donijeli kvalitetne mjere sa kojima je privreda bila zadovoljna.

Pored toga želio bih istaći i važnost Programa Evropa sad! i Vladinog programa ekonomskog oporavka koji svojim mjerama donose novi ekonomski razvojni model temeljen na većoj društvenoj jednakosti, manjem poreskom opterećenju rada, borbi protiv sive ekonomije, unapređenju inovacija, digitalizacije i zelene ekonomije.

Da li će po vašem mišljenju mjere iz ovog programa biti dovoljne da ublaže efekte udara krize tokom pandemije?

- Pandemija koronavirusa dovela je do gašenja jednog dijela radnih mjesta, ali i

Vlada Crne Gore će nastaviti da u kontinuitetu prati dešavanja u Željezari i svakako ćemo učiniti sve u granicama pravnih okvira da zaštitimo radnike i njihova prava

preduzeća u cjelosti. Ipak, većina je uspjela da svoje poslovanje prilagodi stanju na tržištu i uz pomoć Vladinih mjera održi poslovanje preduzeća.

Veliki reformski projekat sistemskih razmjera „Evropa sad“, čija se realizacija očekuje početkom naredne godine podrazumijeva povećanje minimalne zarade sa 250 na 450 eura, a prosječne sa sadašnjih 530 na 700 eura. Projekat takođe podrazumijeva značajno umanjenje poreskog opterećenja na rad, uvođenje pravednijih oblika oporezivanja, snažnu borbu protiv sive ekonomije, posebno na tržištu rada. Ove mjere jednoglasno su podržane na Socijalnom savjetu i dobile su pozitivne ocjene i zeleno svjetlo i od naših evropskih partnera.

Digitalna transformacija treba da omogućiti dostizanje najsavremenijih tehnoloških standarda, razvoj e-infrastrukture i primjenu inovativnih ICT rješenja na državnom nivou.

Da li će ova kriza po nečemu biti lakša od prethodne iz 2008. godine? Od čega to zavisi?

- Današnja kriza izgleda značajno ozbiljnije od one prethodne, a čemu u prilog govore i relevantne međunarodne institucije. Danas poseban problem predstavljaju prekidi lanaca snabdijevanja, a kao posljedica toga se javlja rast cijena na svjetskom tržištu što predstavlja dodatni otežavajući faktor oporavka. Međutim, pozicija Crne Gore je danas znatno bolja nego što je to bilo tokom prethodne godine, kada je Crnoj Gori prognozirano veoma spor oporavak. Prema projekcijama stopa rasta ove godine će iznositi više od 13%. Dodatno samopouzdanje ulivaju i prognoze Evropske komisije prema kojima će Crna Gora 2022. godine dostići BDP iz 2019, i biti najbrže

rastuća ekonomija u Evropi. To bi bilo nevjerojatan uspjeh da se za samo dvije godine nadomjesti pad za više od 15% BDP-a. Treba podsjetiti da je za oporavak nakon pada BDP-a od 6% u 2009. godini bilo potrebno značajno više vremena.

Kriza je pokazala da je diversifikacija imperativ za Crnu Goru. Šta sada to praktično znači kada je u pitanju strategija privlačenja stranih investicija u druge sektore izuzev turizma?

- Ekonomska diverzifikacija biće definitivno imperativ za dalji razvoj Crne Gore gdje će poseban fokus biti na razvoju sektora koju su više otporni na eksterne prilike. Fokus će definitivno biti na ICT

► sektoru, koji je zabilježio visoki rast u doba pandemije, energetici, u cilju poboljšanja energetske efikasnosti i korišćenja obnovljivih izvora energije u cilju postizanja održivog razvoja, poljoprivredi, drvoprerađi i prerađivačkoj industriji kao sektora koji je jako bitan za ukupan privredni razvoj zemlje, ali i stvaranje uslova za ravnomjerni regionalni razvoj.

Sa kakvim inovativnim kapacitetima raspolaže Crna Gora i gdje je tržišna niša zemlje kada govorimo o digitalnoj transformaciji i uključivanju u ekonomiju 4.0?

- Crna Gora po pitanju globalnog indeksa konkurentnosti, odnosno Inovacionih kapaciteta, a prema podacima Svjetskog ekonomskog foruma, bilježi napredak.

Na strateškom nivou opredijelili smo se za EU "recept" strateškog planiranja poznatiji kao pametna specijalizacija. Kroz Strategiju su prepoznate 4 niše razvoja koje se odnose na održivu poljoprivredu i lanac vrijednosti hrane, energiju i održivu životnu sredinu, održivi i zdravstveni turizam i informaciono-komunikacione tehnologije kao horizontalni prioritet u funkciji razvoja prethodna 3 (vertikalna) prioriteta.

Šta su ključni instrumenti kojima vlada namjerava da podstakne inovacije na nivou kompanija i startapa?

- Prepoznajući značaj inovacija za cjelokupni ekonomski razvoj Crne Gore Vlada je usvojila Program za inovacije 2021-2024, čime je kreirala programski osnov finansiranja inovativnih programa i projekata u narednom periodu.

Cilj Programa za inovacije je da na jednom mjestu prikažu sve relevantne programske linije podrške inovacijama koje su planirane u narednom periodu, a koje će olakšati inovacionoj zajednici da prepozna sve instrumente koji će biti dostupni i usmjereni na cjelokupni ciklus razvoja inovacije: od same ideje do njene komercijalizacije i izlaska na tržište.

Takođe, ugovorena su tri predakcelerijska programa u iznosu od 150.000 eura, a za sljedeću godinu nam je u planu realizacija projekta sa UNOPS-om čiji

Uvjereni smo da ćemo uspjeti da prevaziđemo ovu krizu mnogo brže nego što se to očekivalo, a da će benefiti tog rasta biti značajno pravednije distribuirani i da će korist imati svi građani Crne Gore.

bi cilj trebao da bude upravo podrška startapovima.

Dodatno, novoosnovani Fond za inovacije Crne Gore će početkom sljedeće godine utvrditi programske linije Fonda u posebnom programu i sve će biti usmjerene na podršku privrednim subjektima koji obavljaju inovacionu djelatnost ili žele da testiraju svoje inovativne ideje.

Istovremeno tu su i neki dugogodišnji izazovi. Kakva će biti sudbina Željezare?

- Na početku mandata sačekalo me mnogo naslijeđenih problema i većina njih bila je goruća. Jedno od njih bilo je i pitanje Željezare Tošćelika.

Ministarstvo ekonomskog razvoja je nakon upoznavanja sa situacijom u fabrici, preduzelo niz aktivnosti kako bi se zaštitila prava radnika i na toj liniji organizovani su sastanci i sa vlasnicima Tošćelika. Od početka maja ove godine je zaustavljena proizvodnja u fabrici, a radnici poslani na plaćeni odmor. Uz posredovanje Ministarstva, radnici od tada primaju 90 odsto zarade umjesto prvobitno planiranih 70 odsto.

Tokom nedavne posjete Turskoj sastao sam se i sa čelnicima Tosijali grupe koji su me obavijestili da su još prošle godine počeli sa prodajom Željezare u Nikšiću, jer se ne uklapa u njihov portfolio željezara i da trenutno postoje dva potencijalna kupca. Sve do okončanja pregovora sa zainteresovanim kupcima radnici će primati naknade u istom iznosu kao do sada, i u tom smislu ne moraju brinuti o svojoj finansijskoj i egzistencijalnoj budućnosti.

Kakvo je stanje u državnim preduzećima i kako se ona uklapaju u sliku o diversifikaciji privrede?

- Svjedoci smo da je neefikasno i/ili loše upravljanje privrednim društvima u većinskom državnom vlasništvu u velikoj mjeri, do sada, nametalo značajne troškove za državu.

Kako bi se spriječio nastavak ove dugogodišnje prakse, Vlada Crne Gore usvojila je Odluku o osnivanju društva sa ograničenom odgovornošću (DOO) „Montenegro Works“, koje će se baviti praćenjem i analizom finansijskog stanja u privrednim društvima u većinskom vlasništvu države i stručnom podrškom u sprovođenju reformi radi efikasnijeg upravljanja.

Time bi se zaštitio crnogorski budžet od negativnih slučajeva iz prošlosti, kada su izgubljeni značajni prihodi zbog lošeg upravljanja pojedinim državnim firmama.

Ovo je prvi korak u realizaciji vizije domaćinskog upravljanja državnim dijelom privrede i svaki naredni korak ići će u pravcu da zaživi projekat "Montenegro Works" i to za preporod državnih preduzeća.

Naše vrijednosti su naša snaga

JACCO LANDSMEER, Vlasnik, Ekonomik Accountants

Ne slijedimo tradicionalni način rada na tržištu, da bismo zadovoljili postojeće tržišne uslove i prilagođavali se. Kreirali smo sopstvene standarde, zadržali preduzetnički duh, ostali hrabri, istakli se kvalitetom i uskladili našu politiku cijena sa ovim principima. To je ono što nas razlikuje od drugih

Osnozna djelatnost kompanije Ekonomik Accountants je računovodstvo, uključujući pripremu finansijskih izvještaja i izvještaja o upravljanju. Pored toga, kompanija se fokusira na usluge vezane za porez na dobit preduzeća i poreske prijave poreza na dodatu vrijednost, usklađenost sa platnim spiskovima i poresko savjetovanje. „To znači da ne samo da pružamo usluge poreskog planiranja i da se ističemo u pregovorima o poreskim odlukama, već smo podjednako efikasni u rješavanju svakodnevnih računovodstvenih i poreskih zahtjeva srednjih kompanija do velikih globalnih korporacija i pojedinaca sa visokim neto vrijednostima“, kaže Jacco Landsmeer, vlasnik Ekonomik Accountants. „Možda zvuči kliše, ali ono što naši klijenti zaista žele je visok nivo sigurnosti, asertivnosti, brzog reagovanja i što je najvažnije, kvalitet posla koji obavljamo svakodnevno. Udišemo isti vazduh kao i naši klijenti.“

Nedavno ste dobili nagradu od „100 najboljih u Crnoj Gori 2020“ i postali ste 2020. godine zvanični tržišni lider u industriji revizije i računovodstva. U čemu je tajna vašeg uspjeha?

-Dozvolite mi da objasnim kako smo odlučili da izgradimo Ekonomik Accountants prije otprilike 8 godina. Bukvalno nacrtali smo na malom komadu papira linearni grafikon. Pokazao je šta bi jedan novi ugovoreni klijent nedjeljno značio u narednih 5 godina. Povrh svega, dodali smo procjenu prihoda, troškova i bruto marže profita. Odlučili smo da kvalitet mora da vlada, u svakom smislu te riječi na trajnoj osnovi.

Vrijedi napomenuti da smo osnovali ovu firmu sa samo 1 klijentom i 1 zaposlenim. Ovaj zaposleni i danas radi sa nama i ima svoj tim koji njime upravlja sa istim entuzijazmom kao i kada je počeo. Od tada smo ugovorili preko 500 kompanija (što je više od 1 nedjeljno u

periodu od 8 godina). Uglavnom u pitanju su dobre ponude i neke manje dobre. Oni manje dobri uče vas kako da se poboljšate.

Ključ je da vjerujete u sopstvene vrijednosti i sopstvenu snagu. Nismo slijedili tradicionalni način funkcionisanja tržišta da bismo zadovoljili postojeće tržišne uslove i prilagođavali se. Kreirali smo sopstvene standarde, zadržali preduzetnički duh, ostali hrabri, istakli se kvalitetom i uskladili našu politiku cijena. Zvuči jednostavno, ali gotovo nijedna računovodstvena kuća to nije uradila u to vrijeme. Svi su se (a često i dalje) borili samo za klijente. Vjerujem da je to pogrešno. Klijenti ne žele to, oni žele kvalitet za svoj novac.

Kako predviđate računovodstvenu poslovnu klimu u Crnoj Gori u smislu vaših dugoročnih ciljeva na tržištu?

- Pitate me o budućnosti računovodstvene industrije i šta tržište očekuje od nas kao pružaoca usluga? Jasno je šta treba da se uradi; vrijeme je za viši nivo standardizacije. Bolja formalizacija, ali i kategorizacija računovodstvenih firmi.

Klijentima je važno da se računovodstvene kuće redovno kontrolišu. Da ispunjavaju sve kriterijume u pogledu obaveza, nivoa poznavanja zakonodavstva i odgovarajućih protokola bezbjednosti podataka. Jednako važni su poslovni tokovi, bezbjednost informacija i protokoli protiv pranja novca. Određene sertifikacije i redovne kontrole moraju postati obavezne za svakog igrača na tržištu. To će natjerati industriju na veću profesionalnost u cijelom računovodstvenom sektoru, što će izjednačiti bolje performanse usluga.

Sačuvali smo ekonomsku stabilnost

RADOJE ŽUGIĆ, guverner Centralne banke Crne Gore

Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je Centralna banka adekvatno reagovala u uslovima povećane neizvjesnosti usljed pandemije COVID-19, te uspjela da sačuva balans između podrške ekonomiji i stanovništvu i očuvanja zdravlja bankarskog sistema.

Ekonomika situacija u Crnoj Gori je u fazi oporavka od snažnog i nepovoljnog uticaja koji je pandemija COVID-19 imala na gotovo sve sektore crnogorske ekonomije. U ovoj godini se očekuje ostvarenje visoke stope ekonomskog rasta, a rast očekuje se i tokom naredne tri godine. Ipak, određenu dozu zabrinutosti unosi nivo javnog duga,

ocjenjuje Radoje Žugić, guverner Centralne banke Crne Gore (CBCG).

Finansijska stabilnost u Crnoj Gori očuvana je i tokom krize izazvane pandemijom COVID-19, što je, između ostalog, rezultat i dobro targetiranih privremenih mjera koje je CBCG kreirala u cilju olakšavanja posljedica pandemije privredi i građanima, ali i rezultat zdravih bilansa banaka prije

izbijanja pandemije, naglašava guverner.

Gledajući unazad kako biste ocijenili uspjeh deset paketa mjera Centralne banke?

- U prethodnih godinu ipo dana implementirali smo deset paketa mjera usmjerenih na ublažavanje posljedica pandemije koronavirusa na privredu i stanovništvo. Ovo

DOSLJEDNOST

Jedan od ključnih razloga zašto je bankarski sistem ostao stabilan i tokom pandemije je to što je obezbijedena njegova visoka likvidnost i solventnost u periodu prije krize.

nas je izdvojilo kao centralnu banku sa najobuhvatnijim setom antikriznih mjera u regionu i Evropi.

Mjere, od kojih su neke i dalje na snazi, su, između ostalog, bile usmjerene na odlaganja i olakšavanja otplate obaveza, kroz moratorijum i restrukturiranje kredita. Na ovaj način je bankarski sektor „ustupio“ likvidnost stanovništvu i privredi. Svim fizičkim i pravnim licima koja su bila pogođena pandemijom omogućili smo da privremeno odlože plaćanje svojih obaveza prema bankama, što im je obezbijedilo veći nivo dohotka i mogućnost izmirenja drugih obaveza. Takođe, dozvolili smo bankama da restruktuirane kredite tretiraju kao novoodobrene, što ih je oslobodilo dodatnog tereta troškova rezervacija, čime su se stvorili uslovi za restrukturiranje kredita građana i privrede pod povoljnijim uslovima.

Iskoristili smo i monetarni instrument kojim raspoložemo i smanjili stopu obavezne rezerve banaka za 2%, čime smo „upumpali“ 70 miliona eura likvidnosti i povećali kreditni potencijal banaka. CBCG je takođe "prepolovila" cijene povlačenja likvidnosti obavezne rezerve, obezbjeđujući jeftin pristup dodatnim izvorima likvidnosti banaka u slučaju potrebe.

Nedavno ste okončali proces AQR-a, što pokazuju rezultati?

- U cilju dobijanja što objektivnije slike o stanju bankarskog sektora, inicirali smo i nedavno okončali projekat procjene kvaliteta aktive, tzv. AQR. Ovim instrumentom se utvrđuje da li banke imaju adekvatnu kapitalnu poziciju i kako upravljaju rizicima. Rezultati AQR-a potvrdili su stabilnost bankarskog sektora Crne Gore, izraženu kroz adekvatnu kapitalnu poziciju i zadovoljavajući kvalitet aktive banaka. Posebno smo ponosni na ove rezultate jer smo prva zemlja van EU koja je proces AQR-a sprovela u skladu sa ECB metodologijom,

OPREZ

Blagi rast nekvalitetnih kredita za sada ne zabrinjava, ali mi pojačano i vrlo posvećeno pratimo i analiziramo stanje i kretanja u bankarskom sistemu, koristeći sve raspoložive alate.

uz obuhvat čitavog bankarskog sistema sa visokim uzorkom rizikom ponderisane aktive od preko 84%.

Kako ste zadovoljni saradnjom CBCG sa MMF-om i SB?

- Imamo odličnu saradnju sa MMF-om i Svjetskom bankom, kroz brojne programe tehničke pomoći koji doprinose boljem funkcionisanju i jačanju kapaciteta naše institucije, kao i bržem i uspješnijem prilagođavanju zakonodavnog okvira najboljoj svjetskoj praksi.

MMF je, u februaru ove godine, prvi put od osnivanja CBCG, pripremio eksternu analizu kontrolnih mehanizama ove institucije i utvrdio da CBCG ima snažne operativne

kontrolne mehanizme svojih ključnih funkcija, uključujući oblasti upravljanja rezervama, trezorskog poslovanja, finansija i kontrolinga, operativnih rizika, interne revizije.

Vi ste jedan od dugogodišnjih zagovarača potrebe da se crnogorska ekonomija diversifikuje. Gdje ovdje vidite ulogu Centralne banke i bankarskog sistema u podršci sektorima ekonomije vezanim za proizvodnju?

- Istorijski posmatrano, crnogorsku ekonomiju karakteriše nedovoljna diverzifikovanost proizvodne strukture, uz naglašenu dominaciju uslužnih djelatnosti. Ovo je za rezultat imalo nizak nivo tehnološke opremljenosti i visok nivo uvozne zavisnosti. Takođe se suočavamo i sa neravnomjernim regionalnim razvojem.

Pojava pandemije COVID-19 prekinula je ciklus ekonomskog rasta ostvaren u periodu 2015-2019. godine, kada je prosječna

RANJIVOST

U periodu pandemije ogoljena je visoka zavisnost ekonomije od uslužnog sektora, što je istovremeno ukazalo i na visoku osjetljivost crnogorske ekonomije na eksterne šokove.

stopa rasta iznosila skoro 4%. Model rasta naše ekonomije je, u ovom periodu, bio zasnovan na snažnoj investicionoj aktivnosti koja je podstakla ekonomske tokove u zemlji. Ipak, nedovoljna diverzifikovanost crnogorske ekonomije umanjila je pozitivne efekte investicija, upravo zbog nedovoljnih i nedostupnih kapaciteta za proizvodnju roba potrebnih za izvođenje investicija, te je ovaj investicioni ciklus bio praćen visokim uvozom.

Centralna banka nije institucija koja ima mandat da daje direktnu podršku proizvodnom sektoru. Svakako, CBCG indirektno doprinosi ovom cilju preko očuvanja stabilnosti finansijskog sektora. Konačno, bankarski sistem, kroz kreditnu

podršku, daje značajan doprinos razvoju svih sektora crnogorske ekonomije.

Da li smatrate da će najranjivije kategorije stanovništva i preduzeća biti u stanju da se nose sa posljedicama pandemije bez dodatnih mjera podrške?

- Polazeći od ostvarenih pozitivnih efekata implementacije deset paketa privremenih mjera Centralne banke, kao i pet paketa mjera Vlade Crne Gore, projekcija o rastu BDP-a, raspoloživih pokazatelja i ocjena o ekonomskom oporavku podstaknutom snažnim oporavkom sektora turizma, možemo zaključiti da su se stekli uslovi za relativnu normalizaciju poslovanja. Primjenom Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID-19 na finansijski sistem, na dan 30.09.2021. godine, u moratorijumu se nalaze krediti u iznosu od 5,23 miliona ▶

Posebno smo vodili računa o usmjeravanju podrške ka onim kategorijama stanovništva i privrede koje su bile najteže pogođene pandemijom

► eura ili 0,18% ukupnih kredita, dok je pod povoljnim uslovima restrukturirano kredita u iznosu od 203,93 miliona eura ili 6,90% ukupnih kredita. Istovremeno, odobreno je oko 30 miliona eura novih kredita pod povoljnim uslovima za sektor turizma, poljoprivrede, ribarstva i šumarstva i ostale ugrožene djelatnosti.

Jasno je da privremene mjere ne mogu trajati neograničen vremenski period. Međutim, CBCG će nastaviti aktivno da prati dalji razvoj i uticaj pandemije COVID-19 na finansijski sistem, crnogorsku ekonomiju i građane i analizira makroekonomska i kretanja u finansijskom sistemu, kako bi, kroz adekvatne i blagovremeno oblikovane makroprudencijalne i monetarne mjere, podržala oporavak i dalji rast i razvoj crnogorske ekonomije.

Sa kakvim rezultatima bankarski sektor dočekuje kraj 2021?

- Podaci o poslovanju banaka potvrđuju da je bankarski sistem stabilan, profitabilan i likvidan. Aktiva na kraju trećeg kvartala ove godine iznosila je oko 5,2 milijarde eura, što je 12,5% više u odnosu na kraj 2020. godine. Koeficijent solventnosti, kao relativni pokazatelj adekvatnosti kapitala, na 30. septembar 2021. iznosio je iznad 18,5%, skoro dvostruko više od propisanog minimuma. Depoziti su, od početka godine, porasli za preko 600 miliona eura i sada iznose skoro 4 milijarde eura, što je istorijski maksimum.

Negativna posljedica pandemije na poslovanje banaka ogleda se u blagom rastu NPL-a, koji je, ipak, zahvaljujući mjerama koje je CBCG blagovremeno implementirala, ograničen. Realno je očekivati da će smanjeni obim ekonomske aktivnosti i porast nezaposlenosti, u jednom trenutku, nakon ukidanja privremenih mjera, za posledicu imati pogoršanje ovog važnog parametra koji dominantno utiče na adekvatnost kapitala. Ovo će, dalje, imati negativan uticaj na prihode banaka, kroz porast ispravki vrijednosti, odnosno rezervi za očekivane kreditne gubitke.

Šta su lekcije koje biste vi izvukli za neke buduće krize ovog tipa?

Zvaničnici MMF-a i Svjetske banke su ocijenili da su krizne mjere CBCG „kreirane i implementirane pravovremeno, adekvatno i snažno, te da su preduzeti ispravni koraci ka izgradnji čvrste i kredibilne institucije“

- Ocijenili smo da je za djelovanje u nepredviđenim okolnostima, kakva je pandemija COVID-19, od presudnog značaja brzi institucionalni odgovor u vidu profilisanja adekvatnih mjera makroprudencijalne i monetarne politike za suzbijanje pojave rizika u finansijskom sistemu i sprječavanja njihove materijalizacije, kao i blagovremena primjena ovih mjera.

Drugo, neophodna je koordinirana aktivnost svih nosilaca politika odgovornih za očuvanje makroekonomske i finansijske stabilnosti u sinhronizovanom kreiranju i primjeni mjera zaštite, a što su svojim djelovanjem potvrdile Vlada Crne Gore i CBCG.

Treće, u fokusu CBCG je bila zaštita finansijske pozicije klijenata banaka – fizičkih i pravnih lica u užem smislu, odnosno očuvanje solventnosti i likvidnosti bankarskog sektora, u širem smislu. CBCG je proaktivnim djelovanjem blagovremeno obezbijedila 350 miliona eura od Evropske centralne banke i Banke za međunarodna poravnanja za slučaj hitne podrške za likvidnost bankama u slučaju nepredviđenih okolnosti. Zadovoljni smo što do toga nije došlo, ali smo bili spremni i za taj scenario.

Četvrta važna lekcija je da se za krizne uslove potrebno pripremati u stabilnim vremenima i da tada treba akumulirati rezerve.

Kakve bi efekte mogla imati inflacija na makroekonomsku ravnotežu i privredni rast crnogorske ekonomije u naredne dvije godine?

- Projekcije i reakcije ključnih centralnih banaka i međunarodnih finansijskih institucija ukazuju da bi inflacija trebalo da uspori kako se budemo približavali sredini sljedeće godine, odnosno sa nestajanjem baznog efekta snažnog rasta cijena. Naše mišljenje je da postoji značajan rizik da globalna inflacija bude i nešto duža. Naime, nastavak zastoja u lancima snabdijevanja, uz posljedični dalji rast cijena energenata i njihov dalji pritisak na ostale cijene roba i usluga, dodatno bi doprinijeli rastu inflatornih očekivanja. Takođe, ne treba zanemariti ni višegodišnje ekspanzivne monetarne politike koje mogu uticati na dugoročni rast inflacije.

Što se tiče energenata, rast njihovih cijena može nepovoljno uticati na ekonomska kretanja u Crnoj Gori. To se, prije svega, odnosi na rast vrijednosti uvoza, pogoršanje stanja u platnom bilansu i dalji rast inflacije. Sa druge strane, Crna Gora u zanemarljivom obimu koristi gas, tako da gasna kriza neće imati direktan uticaj na Crnu Goru.

Privrženi potrošačima i zajednici

Vjerujem da smo svojim dolaskom na crnogorsko tržište i stabilnim poslovanjem dali signal mnogim investitorima da je ova zemlja dobro mjesto za ulaganje. Svakodnevno doprinosimo zajednici kvalitetom svojih proizvoda, inovacijama i svesrdnom pomoći tokom pandemije

Kompanija Coca-Cola HBC Crna Gora posluje na crnogorskom tržištu od 2002. godine. „U prethodnih 19 godina u kontinuitetu smo razvijali tržište, donoseći nove standarde i bogato iskustvo i doprinoseći na taj način unapređenju ukupnog poslovnog ambijenta“, kaže Nikola Tripković, izvršni direktor kompanije Coca-Cola HBC Crna Gora.

■ Poslujete u Crnoj Gori već dugi niz godina. Šta smatrate najvećim uspjehom kompanije?

- Mislim da je naš najveći uspjeh što stabilno posluje u Crnoj Gori, čime dajemo najbolji primjer drugim kompanijama da je ova zemlja sigurna investiciona destinacija. Volim da mislim da smo mi osvijetlili put i ovu zemlju mnogim drugim investitorima koji su došli nakon nas. Na unutrašnjem ekonomskom planu, naš doprinos ogleda se kroz sigurna radna mjesta, stabilne i predvidljive budžetske prihode od različitih poreza i mnogobrojne inovacije na tržištu.

Širimo portfolio u skladu sa željama i životnim stilovima potrošača, nudeći im širok izbor komplementarnih proizvoda za svaku priliku

Angažujemo preko 50 zaposlenih, a indirektno podržavamo još oko 200 radnih mjesta kroz saradnju sa oko 3.500 partnera i kupaca.

Tu je i vrijednost koje se ne izražava u ciframa - transfer znanja i iskustva stečenog na 28 tržišta na kojim posluje naša grupa. Upravo je poslovanje po određenim standardima, koji su uslov i za sve naše dobavljače, tokom godina cijelu industriju i tržište oblikovalo na jednom višem nivou.

■ Kako uspijevate da i dalje razvijate poslovanje i pored velikog broja izazova?

- Vrlo pažljivim osluškivanjem potreba potrošača, praćenjem istih, kao i ulaganjem u inovacije. Širimo portfolio u skladu sa željama i životnim stilovima potrošača, nudeći im širok izbor komplementarnih proizvoda, koji su odlična kombinacija za svaku priliku za konzumaciju 24 sata, sedam dana u nedjelji.

Pored proizvoda po kojim smo i dalje najpoznatiji, Coca-Cola, Coca-Cola Zero, Fanta i Sprite, u portfoliju imamo voćne sokove (neXt, JOY), ledeni čaj (Fuze Tea), energetska pića (Ultra Energy), kao i izvorsku vodu Rosu. Već dvije godine dio naše kompanije na globalnom nivou je i kompanija Bambi, sa svojim najvoljenijim konditorskim proizvodima u čitavom regionu.

Ponosimo se činjenicom da jasno i transparentno obilježavamo sastojke naših proizvoda na pakovanju, ukazujemo na preporučeni dnevni unos, ali i nudimo različite proizvode sa smanjenom količinom šećera, bez šećera, kao i osvježena sa prirodnim i vještačkim zaslađivačima.

■ Vaša filozofija održivog poslovanja jeste da razvoj kompanije ide u korak sa razvojem života u zajednici. U koje oblasti ulažete?

- Tri su ključne oblasti našeg ulaganja u zajednicu: ulaganje u mlade, zaštita životne sredine gdje vidimo sebe kao aktivnog partnera državi u daljem unapređenju sistema upravljanja ambalažnim otpadom, kroz prenos najboljih evropskih iskustava i praksi, ali i podrška zajednici kroz volonterizam i donacije.

U ovom kritičnom periodu borbe sa koronom, zajedno sa Coca-Cola Fondacijom donirali smo 50 hiljada dolara Crvenom krstu Crne Gore i tako pomogli 1.000 porodica, a dodatno smo donirali 15 hiljada litara pića za zdravstvene i radnike u Covid ustanovama.

I u periodu pred nama nastavićemo da budemo pouzdan partner zajednici i potrošačima.

Želimo da se naši korisnici osjećaju da su u dobrim rukama

STJEPAN UDOVIČIĆ, izvršni direktor Crnogorskog Telekomu

Vodimo društvo u pravcu digitalizacije kao kompanija koja omogućava da se bilo koji korisnik u zemlji može spojiti na sve dostupne online servise. Znanje koje naši eksperti crpe iz iskustva u Telekomu i Deutsche Telekom Grupi omogućava nam da partnerima damo prave odgovore na pitanja o digitalizaciji

Crnogorski Telekom je u jedinstvenoj poziciji na tržištu, jer iza sebe ima znanja i iskustva cijele Deutsche Telekom Grupe. To je ono što ga, po riječima izvršnog direktora Crnogorskog Telekomu čini jedinstvenim na tržištu. „Idemo u korak sa vodećim evropskim i svjetskim trendovima u domenima mobilnih i fiksnih mreža, tehnologija podrške za te mreže i inovacijama, što ima smisla tek ako benefite osjećaju korisnici“, kaže naš sagovornik. Telekom je ovu godinu posvetio korisničkom iskustvu, što kao rezultat rada ima rast korisničke baze i prihoda, i govori nam da smo na pravom putu.

Na koji način pružate podršku kompanijama koje prolaze kroz digitalnu transformaciju?

- Digitalna transformacija kompanijama pomaže da smanje troškove, pojednostave i ubrzaju procese, povećaju produktivnost. Međutim, ako se u taj proces uđe neplanski, rezultat može biti veća šteta od koristi. Zato nam je važno da korisnicima, crnogorskom javnom sektoru, i zainteresovanoj javnosti budemo na raspolaganju prvo kao savjetnici, kroz širenje perspektive, a zatim i kao pružaoci usluga.

U tom smislu želio bih da pomenem eTrust - usluge povjerenja Telekomu, zahvaljujući kojima su građanima, privredi i javnom sektoru dostupni elektronski

potpis i pečat. Ovaj servis razvijen je u skladu sa svim relevantnim zakonima, a naš data centar, sagrađen po najzahtjevnijim standardima industrije i DT Grupe, omogućava još veću sigurnost i, naravno, čuvanje podataka u Crnoj Gori.

Kakve će promjene uneti 5G na tržište?

- Telekom je u junu ove godine prvi u Crnoj Gori uspješno testirao 5G mrežu u tzv. „realnim uslovima“ na sjeveru zemlje. Do pune primjene put može biti duži ili kraći,

zavisno od razvoja regulatornog okruženja, odnosno uslova koji za komercijalno puštanje 5G usluga budu postavljeni pred operatore.

Kao što je bio slučaj u zemljama EU, za komercijalno upotrebljivu 5G tehnologiju potrebna su velika ulaganja operatora. Stoga se nadamo da će naknade za frekvencijski spektar biti puno niže, kako bismo se mogli posvetiti ulaganju u opremu i ubrzali pokrivanje zemlje 5G mrežom.

Sa kakvim poslovnim rezultatima završavate 2021, i kakva su vaša očekivanja od 2022?

- Ovu godinu ćemo, prema trenutnim pokazateljima, završiti sa rastom prihoda i profitabilnosti u odnosu na rezultate s kraja 2020. Zabilježili smo odličan treći kvartal i dobre rezultate u sektoru veleprodaje pod uticajem dobre turističke sezone u Crnoj Gori, kao i značajan rast u mobilnom i fiksnom segmentu.

Naredna godina će biti interesantna. Živimo u vremenu kada je teško davati bilo kakva predviđanja. Ja se nadam da će se pandemija Covid-19 smiriti, nadam se dobroj turističkoj sezoni, još boljoj od ovogodišnje. Nadam se stabilnom i predvidivom regulatornom okruženju s kojim ćemo moći planirati - što je trenutno i slučaj - te se nadam da ćemo s kolegama iz industrije i javne uprave zajedno planirati i lansirati 5G priču, na jedinstven način u Crnoj Gori.

eTrust

Inovativna rješenja iz Telekoma

Lako. Moderno. Sigurno.

Kažite zbogom papirologiji, potpisujte i pečatirajte dokumente elektronski. Bilo kad, bilo gdje, sa bilo kog uređaja.

Usluge su namijenjene i fizičkim, i pravnim licima.

Telekom – vaš digitalni partner
www.telekom.me

PODIJELI DOŽIVLJAJ.

MNE FLY
MONTENEGRO
GROUP

flystar
FLIGHT SUPPORT

ANA MAROJEVIĆ,
osnivač i izvršni direktor
Fly Montenegro grupe

Spremni za let

Želimo da postanemo globalno prepoznatljiv brend u vazduhoplovstvu i spremni smo da uložimo kreativan i posvećen rad da tu ideju pretvorimo u novu vrijednost. Ovi kvaliteti privlače neke od najrenomiranijih kompanija u ovoj oblasti iz Evrope i svijeta zainteresovanih za partnerstvo i ulaganje u Fly Montenegro grupu

Tokom proteklih 12 godina, Fly Montenegro se od start-up kompanije razvio u prepoznatljiv brend u oblasti vazduhoplovstva, uspostavivši uspješnu saradnju sa brojnim avio-kompanijama i avio operaterima iz cijelog svijeta. Kompanija je ostvarila i snažne kontakte sa potencijalnim partnerima koji žele da investiraju u Crnu Goru i njen dalji razvoj.

Iza tog velikog uspjeha stoji jedna žena, Ana Marojević, osnivač i izvršna direktorica Fly Montenegro grupe sa kojom smo razgovarali o tome kako su kompanija i crnogorski turizam rasli podržavajući se međusobno.

„Kompanija je osnovana sa primarnim ciljem pružanja vazduhoplovnih usluga, kao i razvoja turizma i povećanja avio dostupnosti Crne Gore kroz omogućavanje pristupa novim tržištima“, kaže Marojević.

„Kompanija je iz godine u godinu ostvarivala značajan napredak povećavajući broj letova i turista koji posjećuju Crnu Goru“, zaključuje Marojević. „Zahvaljujući velikoj energiji, finansijskim i drugim resursima koje ulažemo u naše aktivnosti neophodne za privlačenje specifičnih tržišta, turistički potencijal Crne Gore je razvijeniji i naša kompanija postiže pozitivne rezultate koji su prisutni i danas.“

Kako je pandemija uticala na ove pozitivne trendove?

- S obzirom da Crna Gora spada u grupu zemalja sa najvećim učešćem turizma u BDP-u, ovo je prilika za ozbiljno razmatranje ukupne nacionalne strategije u ovoj oblasti. Sve naše kompanije iz grupe iskoristile su ovaj period pandemije da reorganizuju svoje poslovanje u skladu sa svjetskim trendovima. Postavili smo nove temelje za strategiju opstanka kompanija i budućeg razvoja.

Smatram posebno važnim da smo tokom pandemije, koju karakteriše ogroman pad avio industrije, povećani rizici u turizmu i avio-saobraćaju, potpuna nezainteresovanost velikih tuoperatora, pokrenuli prve letove nakon što je Crna Gora ponovo otvorila svoje granice.

U kriznim i rizičnim situacijama ostali smo lojalni svojoj zemlji i našim partnerima i bili spremni i organizovani da u datim okolnostima ostvarimo što veći rezultat.

Danas mnogi smatraju da Crna Gora treba da diverzifikuje svoju ekonomiju, a da je stavljanje svih karata u turizam učinilo zemlju ranjivijom na pandemiju od drugih. Kakvo je vaše mišljenje?

- Iako će se ekonomija u Crnoj Gori razvijati kroz različite grane, nesporno je da turizam i saobraćaj ostaju glavni stubovi razvoja. Konkurencija u ovoj oblasti je zaista ogromna i moramo učiniti sve da povećamo kvalitet usluga. To bi trebalo da bude naš imperativ. Moramo priznati da zaostajemo za Evropskom unijom u razvoju ovih usluga. Stoga su strategija i razvojni planovi, ulaganje u razvoj usluga vazdušnog saobraćaja osnovna djelatnost poslovanja Fly Montenegro grupe.

Kako tražnja za Crnom Gorom raste, biće neophodno unaprijediti infrastrukturu i sadržaje kako bi mogli da ugostimo sve turiste i ponudimo kvalitetan boravak.

Da li su aktivnosti Vlade Crne Gore dobro usmjerene ka daljem razvoju turizma?

- Ako se osvrnemo na dugi period koji je iza nas, možemo konstatovati da su turizam i saobraćaj oblasti kojima je Vlada posvetila značajnu pažnju, što je na kraju rezultiralo visokim stopama rasta u obje

oblasti i činjenicom da je Crna Gora postala prepoznatljiva i atraktivna destinacija za putovanja i turizam.

Međutim, konkurencija u ovim oblastima se zaoštava. Mnoge zemlje čije se ekonomije u velikoj mjeri oslanjaju na turizam i saobraćaj počele su da uvode nove strateške koncepte zasnovane na svojim potencijalima i komparativnim prednostima kako bi se bolje pozicionirale na turističkom tržištu. Ovakvi trendovi su veoma prisutni u neposrednoj blizini Crne Gore. Na primjer, Albanija je izabrala ozbiljnog strateškog partnera za izgradnju superluksuzne marine u Draču, čuveni i renomirani Emaar iz Dubajja.

To je signal i podsticaj koji nam govori da moramo brzo redefinisati našu strategiju

FLY MONTENEGRO GRUPA KROZ BROJKE

- Danas Fly Montenegro grupu čine kompanije - Fly Montenegro Ground Handling, Flystar Flight Support i Fly Montenegro Travel
- 12 godina iskustva
- 14.1% prosječna stopa rasta
- 60 miliona EUR isplaćeno crnogorskim aerodromima za pružene usluge
- 80 miliona EUR učešća u crnogorskom BDP-u
- Isplaćeno 137 miliona EUR hotelima i privatnom smještaju za turiste koji su posjetili Crnu Goru
- Na 40 aerodroma na Balkanu i Jugoistočnoj Evropi pružamo usluge

razvoja u oblasti turizma, što bi na kraju rezultiralo kompletnim i unaprijeđenim turističkim proizvodom.

Imati prestižne rizorte kao što su Portonovi, Porto Montenegro, Luštica bay i drugi na ovako ograničenoj i zastareloj infrastrukturi dokaz je dinamičke nedosljednosti i lošeg planiranja.

Vjerujem da je Vlada Crne Gore svjesna ovih ograničenja i da već razmišlja o unapređenju kapaciteta u smislu infrastrukture, smještaja, usluga i logistike.

Koji je, po Vašem mišljenju, najefikasniji način da se poboljša konkurentnost segmenata vazdušnog saobraćaja koji su od vitalnog značaja za podizanje kvaliteta crnogorske turističke ponude?

- Značajno povećanje biznis avijacije, što će svakako biti trend u narednim godinama, uz postojeće prestižne rizorte na crnogorskom primorju, zahtijevaju unapređenje infrastrukture na oba aerodroma u najkraćem mogućem roku.

Najbolji način da se to postigne je pronalaženje renomiranih strateških partnera iz avio industrije, zemaljskog opsluživanja i biznis avijacije. Dovođenje ovakvih renomiranih brendova u Crnu Goru doprinijelo bi razvoju vazdušnog saobraćaja u našoj zemlji za kratko vrijeme i obezbijedilo veću avio povezanost naših aerodroma. Istovremeno, to bi unaprijedilo bezbjednost, logistiku, infrastrukturu, obuku specijalizovanog osoblja i druge visokokvalitetne usluge.

Izgradnjom modernog VIP terminala na aerodromu u Tivtu, Crna Gora bi postala konkurentna drugim poznatim VIP terminalima i luksuznim destinacijama poput Nice, Olbije, Ibice i drugih.

Realizacijom ovakvih inovativnih projekata Crna Gora bi bila brendirana i kao elitna turistička zona i kao destinacija za vrhunske investitore.

Gdje vidite kompaniju u bliskoj budućnosti?

- Naša vizija je da postanemo globalno prepoznatljiv brend u avijaciji. Naš cilj je da svim našim klijentima, avio-kompanijama iz cijelog svijeta i njihovim putnicima pružimo usluge visokog kvaliteta, bezbjednosti i sigurnosti u skladu sa standardima EU i IATA.

Spremni smo da značajno učestvujemo u dopuni infrastrukture aerodroma, sa svjetski poznatim brendom. Ovdje bismo se fokusirali prije svega na prijeko potrebne VIP objekte i terminale, za predstojeće povećanje saobraćaja u biznis avijaciji, s obzirom da je jedna od naših kompanija, Flystar Flight Support, najreferentnija kompanija u regionu kada je u pitanju biznis avijacija. Takođe, pružamo usluge na 40 aerodroma na Balkanu i jugoistočnoj Evropi.

5G – nova šansa za inovativnu Crnu Goru

BRANKO MITROVIĆ, izvršni direktor Telenora

Crna Gora treba da unaprijedi regulatorni okvir koji će podržati digitalno poslovanje i digitalna rješenja, kao i obezbijediti podsticaje za ranu primjenu nove tehnologije. U suprotnom, na ovako malom tržištu će biti veoma teško obezbijediti investicije potrebne za razvoj i implementaciju 5G tehnologije, kao i privlačenje novih investitora koji će na osnovu ove tehnologije osnivati kompanije u Crnoj Gori, ocijenio je izvršni direktor Telenora Branko Mitrović.

„Mi u Telenoru dijelimo viziju Crne Gore za razvojem digitalne ekonomije i inovacija, i smatramo da tehnologija budućnosti od Crne Gore može da napravi centar inovacija i na globalnom nivou. Nadamo se da nadležni državni organi Crne Gore razumiju šta će 5G tehnologija donijeti u budućnosti i da će biti spremni da na pravi način podrže proces što uspješnije implementacije. U pitanju je veliki tehnološki skok, kako za telekomunikacione kompanije, tako i za ukupnu privredu Crne Gore. Taj proces pored same implementacije zahtijeva ubrzanu

Mi u Telenoru dijelimo viziju Crne Gore za razvojem digitalne ekonomije i inovacija, i smatramo da tehnologija budućnosti od Crne Gore može da napravi centar inovacija i na globalnom nivou

digitalizaciju društva, tržišnu i industrijsku primjenu, masovnu primjenu Interneta stvari i naravno nove uređaje koji podržavaju 5G. Upravo zbog toga treba raditi na unapređenju regulatornog okvira koji će podržati digitalno poslovanje i digitalna rješenja i obezbijediti podsticaje za ranu primjenu tehnologije. Predvidljiv i transparentan regulatorni okvir je bitan faktor poslovanja za svakog stranog investitora, ali i za privlačenje novih. To je polje na kojem intenzivno radimo sa Savjetom, kroz kontinuirani i otvoreni dijalog sa državnim i drugim organima, kako bi se osigurala podsticajna investiciona klima za poslovanje. Koristimo priliku da zahvalimo Savjetu na kvalitetnoj podršci u eliminisanju biznis barijera i unapređenju regulatornog okvira, a sve u cilju većeg doprinosa sektora elektronskih komunikacija razvoju privrede i društva u cjelini.“

Kompanija Telenor je drugu godinu zaredom osvojila prestižno priznanje “Best in test” kao najbolja mreža u Crnoj Gori na nezavisnom upoređivanju kvaliteta mreža u zemlji. Šta to znači za kompaniju i vaše korisnike?

- Ovo značajno priznanje rezultat je dugoročnih ulaganja i usmjerenja Telenora da korisnicima obezbijedi vrhunsko iskustvo u korišćenju mobilnih usluga. Stabilna i pouzdana mreža koja ima dovoljno kapaciteta da podrži rastući mobilni i internet saobraćaj konstantno je u vrhu prioriteta kompanije. Taj naš rad se isplatio jer smo na UMLAUT-ovom upoređivanju mobilnih mreža unaprijedili vrijednosti u odnosu na prošlu godinu za čak 30 bodova. Ova nagrada

je značajna i za Crnu Goru jer je potvrda da je kvalitet servisa koji pružamo u top 20% svjetskih telekomunikacionih lidera.

Posebno smo ponosni na činjenicu da Telenor kao najbolju mrežu u Crnoj Gori prepoznaju kako stručnjaci, tako i korisnici, te da ovo priznanje znači da mogu da nastave da vjeruju Telenor mreži.

Šta je to što očekujete u 2022. godini, hoće li nam donijeti nešto novo u industriji telekomunikacija?

- Globalni trendovi za narednu godinu ukazuju na to da će se intenzivirati rad na uvođenju 5G tehnologije, daljem razvoju “interneta stvari” i razvoja servisa baziranih na “vještačkoj inteligenciji”. U tom pravcu smo razvili i našu strategiju, pa ćemo u saradnji sa Elektrotehničkim fakultetom sarađivati prilikom puštanja u rad naše 5G mreže u Crnoj Gori.

Pored toga, sprovodimo i niz značajnih aktivnosti kako bismo ojačali i unaprijedili IT sektor u Crnoj Gori, jer upravo kroz razvoj IT eksperata na najbolji način doprinosimo razvoju crnogorske privrede.

NAJBOLJA MREŽA NA TESTU, DRUGI PUT ZAREDOM

PONOVO
BROJ

Najbolja pokrivenost internetom

Telenor Montenegro

Najbolji na testu

Telenor Montenegro

Nastavljamo trend stabilnog poslovanja

MARTIN LEBERLE, glavni izvršni direktor NLB Banke AD Podgorica

NLB Banka, kao članica najveće bankarske grupacije sa sjedištem u regionu Jugoistočne Evrope i druga po veličini banka na crnogorskom tržištu, ima posebnu odgovornost da znanjem i iskustvom svojih zaposlenih dalje unapređuje usluge, razvija ponudu i posvećeno radi na još boljem korisničkom iskustvu svojih klijenata

NLB banka zabilježila je odlične rezultate poslovanja na kraju trećeg kvartala sa preko 10 miliona eura čistog profita. Sa izvršnim direktorom NLB Banke AD Podgorica Martinom Leberleom govorili smo o bankarskom sektoru u post kovid vremenu i o poslovanju banke.

„NLB Banka ostvaruje dobre rezultate. Nastavljamo trend stabilnog poslovanja i pozitivnih kretanja kada je u pitanju obim kreditiranja i posljedično rast kreditnog portfelja i kamatnih prihoda“ kaže Leberle.

„Na kraju trećeg kvartala NLB je ostvarila neto dobit u iznosu od 10,1 miliona EUR, uz rezultat prije rezervacija i poreza u iznosu od

9,2 miliona EUR. „Veći iznos novoodobrenih kredita u odnosu na uporedni period prethodne godine, upravo je doveo do rasta portfelja i kamatnih prihoda. Takođe, kvalitet bančinog portfolija je poboljšan u 2021. godini, što je reflektovano kroz značajno manji trošak obezvređenja i rezervisanja za kredite,“ kaže glavni izvršni direktor NLB Banke.

Banke su, prema njegovim rečima, ovu krizu dočekale u mnogo boljoj kondiciji, sa značajnim rezervama kapitala i likvidnosti, što im je omogućilo da i u uslovima pada ekonomske aktivnosti nastave da pružaju usluge klijentima.

„Iako će se troškovi povezivanja dvije banke odraziti na rezultat NLB banke za 2021. godinu, uvjereni smo da ćemo i na kraju godine biti u prilici da predstavimo već konsolidovani zajednički rezultat“, objašnjava Leberle.

Spajanje NLB i Komercijalna banke završeno je sa velikim uspjehom. Što mogu da očekuju dosadašnji klijenti Komercijalne banke?

-Proteklih 9 mjeseci veliki broj kolega predano je radio na projektu pripajanja Komercijalne banke, a ova petodnevna operacija sprovedena je na vrlo efikasan način. Od samog početka, naša polazišna tačka nije bila samo da bezbjedno spojimo dva informaciona sistema već da postignemo isključivo human i transparentan aspekt spajanja, kako za klijente tako i za zaposlene.

NLB Banka, kao članica najveće bankarske grupacije sa sjedištem u regionu Jugoistočne Evrope i druga po veličini banka na crnogorskom tržištu, ima posebnu odgovornost da znanjem i iskustvom svojih zaposlenih dalje unapređuje usluge, razvija ponudu i posvećeno radi na još boljem korisničkom iskustvu svojih klijenata sa krajnjim ciljem da odgovornim poslovanjem uzvрати zajednici i doprinese poboljšanju kvaliteta života građana.

Cilj nam je da i naši novi klijenti koriste usluge na digitalan način u najkraćem roku, i da u banku dolaze kada je potrebno da popričamo o dugoročnim planovima, štednji, osiguranju, ulaganjima.

Pripajanjem Komercijalne, NLB Banka sa četvrtе dospijeva na drugu poziciju po tržišnom učešću u crnogorskom bankarskom sektoru. Kakvi su planovi da se ta pozicija dugoročno i sačuva?

- NLB Grupa pokazuje jasnu posvećenost ovom tržištu i našu strategiju još snažnijeg prisustva u Crnoj Gori. Nakon spajanja, ukupna aktiva NLB Banke je iznad 700 miliona, kreditni portfolio je povećan za 20% i sada iznosi preko 500 miliona, a Banka je dobila i 27 hiljada novih klijenata građana i preduzeća

i 3 nove filijale u Podgorici, Budvi i Kotoru i sada broji ukupno 22 filijale.

No naš fokus nije samo na veličini, već prvenstveno na usluzi i zadovoljstvu klijenata. I dalje nastojimo da budemo najbolja banka za finansijske potrebe naših klijenata.

Preuzimanje Komercijalne banke ne znači samo veće tržišno učešće, već i udruživanje znanja i resursa, kao i uključivanje novih kolega s visokim profesionalnim potencijalom i motivacijom.

NLB Grupa čiji smo dio, vjeruje da može da obezbijedi dodatnu vrijednost klijentima, zaposlenima i istovremeno cijelom društvu, zbog čega smo i krenuli putem intenzivnog integrisanja održivosti u svoje poslovanje. Jedan od važnih koraka na našem putu ka održivom razvoju je potpisivanje principa

Grupa kojoj pripadamo ima strateški interes za širenje poslovanja u ovom regionu a ti planovi svakako uključuju i Crnu Goru.

Da li su banke su Crnoj Gori svjesne da ogroman dio mlađe populacije u svijetu, ali i kod nas, već danas u značajnom procentu koristi kripto berze i jedni svakodnevno drugima prenose sredstva putem tih transakcija, apsolutno ne učestvujući u nacionalnim platnim sistemima? Kako vidite budućnost bankarstva u svjetlu razvoja fintech rješenja, alternativnih platnih online ustanova, blockchain tehnologije?

- Živimo u vremenu digitalne transformacije koja u velikoj mjeri utiče i na bankarski sektor.

Živimo u vremenu digitalne transformacije koja u velikoj mjeri utiče i na bankarski sektor. Vrlo spremno prihvatamo ove promjene i proaktivno nastavljamo proces digitalizacije i tokom pandemije, koja je značajno ubrzala korišćenje digitalnih kanala za poslovanje sa bankom

odgovornog bankarstva Ujedinjenih nacija koji određuju našu ulogu i odgovornost u oblikovanju održive budućnosti.

Radujemo se i doprinosimo podizanju kvaliteta života u ovom regionu.

Godinama već veliki broj zvaničnika iz bankarskog sektora najavljuje ukрупnjavanje bankarskog sektora, koje se, kako vidimo nakon ova dva velika spajanja i dešava. Međutim, Predsjednik NLB Grupe Blaž Brodnjak je u maju izjavio da bi NLB mogla kupiti još jednu banku u regionu. Imate li šta dodatnih novosti reći na tu temu?

- Ako posmatramo evropska mjerila i tržište, na crnogorskom tržištu je i dalje imamo veliki broj banaka. Međutim, to ne znači da drugim bankama ne bi moglo biti zanimljivo da dođu na tržište, ali očekivao bih da će se to dogoditi prije akvizicijama, a ne osnivanjem novih banaka.

Vjerujem da je važno za ovu zemlju da privuče dugoročne strane investicije u različitim oblastima kako bi se makroekonomske prilike dodatno stabilizovale u budućnosti.

Vrlo spremno prihvatamo ove promjene i proaktivno nastavljamo proces digitalizacije i tokom pandemije, koja je značajno ubrzala korišćenje digitalnih kanala za poslovanje sa bankom.

Građani ovdje prihvataju nove trendove, ali i u Crnoj Gori sve ipak ide određenim tempom. Vjerujem da ćemo svi uskoro plaćati pametnim telefonima ili satovima, ali ne ide baš sve tako brzo.

Odnedavno imamo mobilni novčanik NLB Pay i očekivali smo da će svi klijenti ubrzo početi da ga koriste -svakako to je moja topla preporuka. Međutim i ovdje i u cijelom regionu još uvijek se koristi gotovina u značajnoj mjeri.

Blockchain je obećavajuća tehnologija i veća ima svoju primjenu u različitim oblastima zbog očiglednih benefita koje donosi (redukcija troškova, brže transakcije, sigurnost), zato se pažljivo sagledavaju mogućnosti kojima ova tehnologija može doprinijeti rješavanju određenih barijera u bankarstvu. Svakako, neophodna su i zakonodavna prilagođavanja kako bi bankarske usluge bile još dostupnije putem digitalnih kanala i ovo će vjerovatno biti jedna od tema kojima će se baviti regulatorni sistem i u Crnoj Gori.

Trčimo maraton a ne sprint

TAMARA SRZENTIĆ, ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija

Strateški imperativ cijele Vlade, a posebno Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija jeste optimalna i efikasna javna uprava, koja će pružiti najbolji servis građankama, građanima i privredi, a sve to ćemo postići kroz reformu u kojoj se optimizacija javne uprave i proces digitalizacije odvijaju istovremeno

Zelimo da procesi reforme javne uprave i digitalizacije budu pažljivo sprovedeni, opšteprihvaćeni, transparentni, uz poštovanje principa participativnosti i inkluzivnosti, i da razvijemo digitalne usluge u skladu sa najvišim standardima kvaliteta, fokusiranim na potrebe korisnika. Tako naša

sagovornica, Tamara Srzentić, ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija sumira ciljeve svog Ministarstva.

„U skladu s tim su, u prethodnim mjesecima, u izuzetno inkluzivnom i otvorenom procesu zajedno sa privatnim, civilnim, akademskim sektorom i međunarodnim partnerima, naši timovi

paralelno radili na brojnim strateškim dokumentima, optimizaciji normativnog okvira i procesa. Sada kao rezultat tog rada imamo na javnoj raspravi Strategiju reforme javne uprave i prvu Strategiju digitalne transformacije, koje će uskoro usvojiti Vlada Crne Gore.“, kaže naša sagovornica.

DOSTUPNOST

Krajnji cilj je da građanima i privredi pružimo digitalne usluge dostupne 24 sata, 7 dana u nedjelji, 365 dana u godini.

Koji servisi su se do sada pokazali kao najbolji odgovor na borbu sa birokratijom i štanjem sa jednog šaltera na drugi?

- Kao dobar primjer uštede navešću nekoliko servisa koje smo razvili u saradnji sa partnerima, a za koje smatramo da predstavljaju dobar odgovor na borbu sa birokratijom.

Prije svega tu je eFirma, odnosno elektronski servis za registraciju firmi. Ranije je ovaj proces podrazumijevao prolazak 8 različitih šaltera, kako bi se prikupila sva potrebna dokumentacija. Danas je taj proces u potpunosti automatizovan i dostupan onlajn.

Jedan od servisa na koji smo najponosniji je eStudent servis, razvijen u saradnji sa UNDP-om i Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta, koji je omogućio da se 4.015 ili 85% bruceša upiše onlajn na Univerzitet CG.

Veliko interesovanje građana vlada i za elektronska rješenja za studentske kredite, upis djece u vrtić, osnovnu i srednju školu, prijave za Program stručnog osposobljavanja i klasične e-usluge poput izdavanja izvoda iz matičnog registra, promjene prebivališta i drugih e-servisa.

Vaše iskustvo rada u državi Kalifornija uključivalo je u proces inovacija i preduzetnike i razvijanje inovativnih rješenja. Koliko je moguće replicirati taj recept u Crnoj Gori koja ima malu ali vrlo uspješnu IT zajednicu?

-Razlog mog dolaska u Crnu Goru i preuzimanja ove pozicije bio je da sa sobom donesem nove prakse i načine rada, koje sam godinama sticala u američkoj administraciji. U Kaliforniji smo, kako bismo uveli praksu human-centered dizajna, agilne metodologije i mnogo brže razvijali digitalne servise, ostvarili saradnju sa privatnim kompanijama iz Silicijumske doline i brojne njihove eksperte doveli u

PLURALIZAM

Moramo osnažiti različite perspektive, graditi mostove i koristiti snagu medija da budu oči i uši svih građana, ali i pokretači rješavanja brojnih društvenih problema.

vladu, kako bismo zajedno isporučivali servise koji u centar razvoja stavljaju potrebe građana. Isti taj koncept smo od početka prenijeli i u Crnu Goru i ponosna sam zbog toga.

Zahvaljujući tome, za samo mjesec i po dana razvili smo sajt covidodgovor.me, koji je za cilj imao podršku vakcinacije i borbe protiv koronavirusa, na kojem su se ljudi svakodnevno informisali i putem kojeg su zakazivali vakcinaciju.

Na sličan način razvijen je novi vladin sajt gov.me koji ispunjava uslove

Želimo da stvaramo povoljan ambijent za mlade ljude da ostanu u Crnoj Gori, ali isto tako i da privučemo talente iz drugih zemalja kako bismo zajedno učinili Crnu Goru razvojnim centrom za region

e-pristupačnosti što je izuzetno važno jer zahvaljujući opciji „čitaj me“ slabovidni građani imaju bolji pristup svim informacijama na sajtu. Težimo društvu jednakih šansi i pažljivo integrišemo marginalne grupe u cjelokupni proces.

Tako smo, po uzoru na USDS (United States Digital Services), GDS u Velikoj Britaniji, ali i slične koncepte u Estoniji i Sloveniji, formirali Montenegro Digital - Kancelariju za inovacije i digitalne servise. U okviru ove Kancelarije javni službenici će u saradnji sa ekspertima iz privatnog sektora raditi na digitalizaciji servisa i pomoći u ostvarenju Digitalne Crne Gore.

Do koje mjere je digitalna transformacija u poslovanju prihvaćena u privredi i na koji način saradujete sa njima u procesu digitalne transformacije?

- Digitalna transformacija je jedan od šest strateških prioriteta ove Vlade. Bez sumnje, crnogorska privreda ima ogroman potencijal, razvijenu ICT infrastrukturu i

PODRŠKA

Podrška svih u Vladi nam je od neprocjenjive važnosti i srećna sam što svi mi dijelimo zajedničku misiju razvoja Crne Gore i pristupanja naše zemlje Evropskoj uniji.

inovativna digitalna rješenja. Zato je naš ICT sektor akcelerator digitalne transformacije i zato smo od početka kreiranja Strategije digitalne transformacije, sajber bezbjednosti, ali i Predloga izmjena i dopuna Zakona o elektronskom dokumentu uključili poslovnu zajednicu.

Takođe, po ugledu na naše digitalne uzore, Ameriku, Estoniju, Singapur, Veliku Britaniju, Sloveniju, uključili smo privatni sektor i u dijelu digitalnog razvoja, osnaživanju vještina javnih službenika i cjelokupne javnosti, kao i upravljanja

cjelokupnim procesom digitalne transformacije. Ponosni smo što smo uspjeli da neke modele iz Kalifornije poput Entrepreneurs in Residence odnosno programa Saradnici u inovacijama uvedemo u naše Ministarstvo i naš tim osnažili profesionalcima iz privatnog sektora.

Koliko je sama država na nacionalnom nivou i nivou lokalnih samouprava spremna na digitalnu transformaciju?

-Država je spremna, i na centralnom i na lokalnom nivou, ali moramo biti svjesni da nas čeka dugotrajan proces digitalizacije za koji je potrebno strpljenje i udružene snage svih. Već sada neke od lokalnih samouprava su dostigle dobar nivo automatizacije i digitalizacije javnih usluga.

Preuslovi za još veću i rasprostranjeniju digitalizaciju su potpuna interoperabilnost i uvezanost registara podataka između organa lokalnih samouprava, ali i centralnih registara, kako bismo omogućili funkcionalnu razmjenu podataka i pružili potpuno digitalizovano korisničko iskustvo.

► **Kakvu podršku država daje edukaciji državnih službenika u podizanju digitalne pismenosti?**

- Kontinuirana edukacija i prevazilaženje digitalnog jaza su naši strateški prioriteti, ne samo kada govorimo o javnim službenicima, već i cjelokupnoj javnosti.

Zato je koncept Digitalne akademije za nas veoma važan, naročito jer ćemo na ovaj način omogućiti dodatnu edukaciju i karijerni razvoj javnih službenika, studenata, kao i marginalizovanih grupa građana.

Stvaranje inkluzivne, jednake, pristupačne i uprave svih građana jedan je od ključnih ciljeva Vašeg ministarstva. Koliko su u tome važni kultura dijaloga i sloboda medija?

- Sloboda medija, sloboda izražavanja i razvoj digitalne pismenosti, kao temeljno ljudsko i demokratsko pravo, su u vrhu prioriteta Ministarstva. Ovo je posebno važno u društvu u kojem je već duži period prisutna polarizacija u svim oblastima društvenog života, pa i medija.

Kroz kontinuirani dijalog sa medijima, napravili smo takozvanu „banku potreba“ medija, kako bi zajednički pronašli dugoročna rješenja, kako u normativnom dijelu, tako i pogledu uređenja uslova na medijskom tržištu na kojem će važiti jednaka pravila za sve.

Ministarstvo trenutno radi na izradi Medijske strategije Vlade Crne Gore 2021-2025 i pratećih zakona u oblasti medija, kojima je predviđen poseban set mjera i reformi da medijsku scenu uskladiamo sa potrebama i interesima građana, međunarodnim praksama koje se odnose na medijsku pismenost, slobodu informisanja i slobodu govora, u cilju zaštite novinara, smanjenja govora mržnje i drugih negativnih pojava u javnom prostoru.

Vodite veliki resor sa mnogo važnih prioriteta. Da li u tom poslu imate dovoljnu podršku međunarodnih partnera, domaćih i stranih eksperata, civilnog sektora, ali i kolega u Vladi?

- U prethodnom periodu ostvarili smo saradnju sa velikim brojem diplomatskih

Digitalna transformacija nije sprint, već maraton za koji je potrebno vrijeme i podrška i ljudi, ali vjerujemo da smo postavili dobre temelje i da ćemo u narednom periodu isporučiti servise koji će riješiti svakodnevne probleme naših građanki i građana

predstavnik i međunarodnih organizacija u Crnoj Gori. Zvanične posjete naše delegacije Sjedinjenim Američkim Državama, Sloveniji i Estoniji, iskoristili smo kako bi čuli njihova iskustva i dobre prakse na putu reforme javne uprave i procesa digitalizacije, ali i da definišemo oblasti praktične saradnje. Sa Ministarstvom ekonomskih poslova i komunikacija smo potpisali i Memorandum o razumijevanju, koji nam otvara prostor za konkretniju saradnju u oblasti digitalne Vlade i brojne modalitete razmjene znanja i iskustava. Takođe, ovo će nam omogućiti i povezivanje našeg privatnog sektora sa estonskim

kompanijama, što će u krajnjem doprinijeti agilnom i digitalnom razvoju naše zemlje.

Izrazito smo zahvalni na velikoj podršci koju dobijamo od strane svih međunarodnih diplomatskih predstavništava, njihovih ambasadora i delegacija u Crnoj Gori, ali i brojnih međunarodnih organizacija koje su učestvovala i pružile nam podršku u izradi brojnih već pomenutih strateških dokumenata.

Nastojimo da se udružujemo i koristimo događaje poput Western Balkans Digital Summit-a, podršku regionalnih i međunarodnih organizacija kao što su ReSPA, SIGMA, EBRD, EGA, UNDP, UNICEF, OEBS i OECD kako bismo sproveli brojne međunarodne programe i regionalne projekte za dobrobit svih naših građanki, građana i privrede.

Na svom prethodnom poslu bavili ste se i podsticanjem inovacija koje su dale impuls za povećanje kapaciteta za pokretanje inovacija u cjelokupnom državnom aparatu. Da li vjerujete da se atmosfera javno-privatnog dijaloga, široke saradnje i korišćenja modernih alata može prenijeti i u Crnu Goru?

- Gradimo vladu koja je u potpunosti orijentisana ka isporuci boljih politika, procesa i servisa. Saradnja sa privatnom industrijom nas dodatno osnažuje i čini da mijenjamo cjelokupnu kulturu rada i implementacije u svakoj oblasti.

Kroz koncept Montenegro Digital-a uspostavili smo „delivery unit“ u formi Kancelarije za inovacije i digitalne servise, u okviru koje sprovodimo istraživanja, digitalne standarde i agilne principe privatne industrije koristimo u identifikaciji problema, razvoju i isporuci svrsishodnih digitalnih rješenja.

Saradnju privatne industrije i javnog sektora negujemo kroz već pomenuti program Saradnika u inovacijama, koji će dobiti proširenje u vidu Montenegro Digital Corps programa, a koji će stvoriti prostor za uključivanje brojnih međunarodnih eksperata u rad na projektima u okviru našeg Ministarstva. U narednim sedmicama ćemo ga predstaviti.

Odgovornost prema zajednici je naš odgovor na krizu

VASILIS PANAGOPOULOS,

izvršni direktor kompanije Jugopetrol AD, EKO benzinske stanice

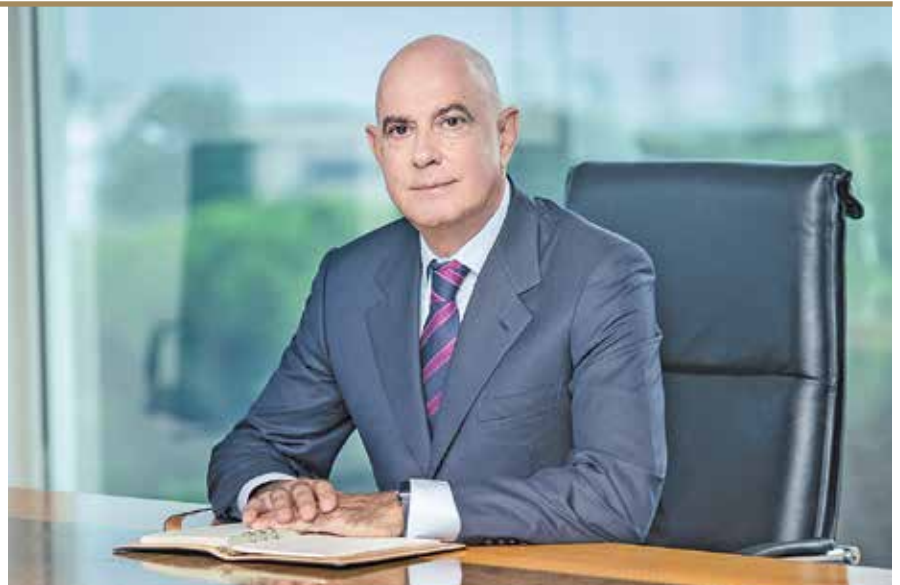
Zajedničkim angažovanjem i trudom možemo dostići stopu ekonomskog rasta koju za ovu godinu predviđa Međunarodni monetarni fond, a koja bi bila jedna od najviših stopa u Evropi. Naša kompanija trudila se da modernizacijom svoje mreže da doprinos tom pozitivnom trendu.

U protekle četiri godine kompanija Jugopetrol AD, uložila je velika sredstva u modernizaciju i širenje poslovne mreže. Na pitanje da li se trud isplatio, Vasilis Panagopoulos, izvršni direktor kompanije odgovara da je to strateški prioritet kompanije.

„Modernizacija i širenje naše poslovne mreže je bio i ostaje naš prioritet, budući da nam je cilj da obezbijedimo proizvode visokog kvaliteta i omogućimo da svi građani dobiju savremenu uslugu“, kaže naš sagovornik. „Projekat rekonstrukcije se bliži kraju. 42 od 44 EKO benzinske stanice su renovirane, izgrađene u skladu sa najsavremenijim tehnološkim, bezbjednosnim i ekološkim standardima, prilagođene potrebama i zahtjevima naših kupaca. Posebno smo ponosni što su naše EKO benzinske stanice prisutne u svim opštinama u Crnoj Gori, strateški smo radili na tom projektu na više lokacija u sjevernom, južnom i centralnom djelu zemlje“.

Šta mislite o ukupnoj poslovnoj klimi i podršci koju kompanije dobijaju od Vlade Crne Gore?

-Sveukupnu poslovnu klimu je obilježila svjetska kriza uzrokovana pandemijom koronavirusa. To je realnost koja na globalnom nivou, već drugu godinu za redom, u velikoj mjeri utiče na način poslovanja. U pandemij-skoj 2020. godini crnogorska ekonomija je zabilježila pad od 15 odsto. U takvoj poslovnoj klimi, svijetla tačka je maksimalna spremnost

Modernizacija i širenje naše poslovne mreže je bio i ostaje naš prioritet, budući da nam je cilj da obezbijedimo proizvode visokog kvaliteta i omogućimo da svi građani dobiju savremenu uslugu

Vlade Crne Gore da pomogne proces opstanka, stabilizacije i oporavka ekonomije. Zajedničkim angažovanjem i trudom možemo dostići stopu ekonomskog rasta koju za ovu godinu predviđa Međunarodni monetarni fond, a koja bi bila jedna od najviših stopa u Evropi.

Kakva su Vaša očekivanja vezano za oporavak crnogorske ekonomije i poslovanje kompanije u 2022. godini?

-Svi se nadamo da će se optimistička predviđanja Svjetske banke, MMF-a i Vlade ostvariti, a dobar indikator navedenog je ovogodišnja uspješna turistička sezona, koja je nadmašila očekivanja. Potpuni oporavak crnogorske ekonomije važan je predušlov za nastavak uspješnog poslovanja i rast naše kompanije. Jugopetrol, EKO benzinske stanice, kao društveno odgovorna kompanija, će uvijek nastojati da kroz svoje poslovanje i procedure sve moguće negativne globalne efekte na naše tržište svede na minimum. Nastojaćemo da ostanemo stabilni u poslovanju i da ostvarimo sve naše poslovne i društveno odgovorne ciljeve.

Tri stuba stabilnosti i rasta

CHRISTOPHER SHELDON,

Šef kancelarije Svjetske banke za Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru

Snaga i otpornost ekonomskog oporavka u srednjem roku zavisi od vladine strategije rasta.

Prvi kamen temeljac je stabilnost finansijskog sektora. Drugi zahtijeva da zdravstvene, obrazovne i usluge socijalne zaštite budu inkluzivnije i efikasnije, a treći kamen temeljac je bolje upravljanje prirodnim resursima

Ekonomika kriza zbog COVID-19 najdublja je koju je svijet video od Drugog svjetskog rata. Većina svjetskih ekonomija pretrpjela je recesiju 2020. godine i većina njih pokazuje znake bržeg oporavka od očekivanog u

2021. godini. Crna Gora nije izuzetak: bila je snažno pogođena krizom COVID-19 s obzirom na njenu zavisnost od turizma. I dok je turizam bio glavni krivac za ekonomski pad 2020. godine, on sada pokreće ekonomski preporod, kaže Christopher Sheldon,

šef kancelarije Svjetske banke za Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru. „Mnogo jači od očekivanog špic ljetnje sezone doveo je do bržeg oporavka ekonomske aktivnosti. Sada procjenjujemo da će crnogorska ekonomija rasti za skoro 11 odsto u 2021. godini.”

Najavljena agenda strukturnih reformi „Evropa sada” ima potencijal da poveća zaposlenost i rast u formalnom sektoru u Crnoj Gori, te da smanji neformalnost i nejednakost prihoda.

Izgledi rasta su pozitivni, ali postoji mnogo rizika, upozorava naš sagovornik. Snažne nedavne ekonomske fluktuacije, međutim, postavljaju veće pitanje o otpornosti strategije rasta Crne Gore prije krize. „Kao i kod prethodnih kriza, pandemija je razotkrila strukturnu ranjivost zemlje“, kaže Sheldon. „Krećući se naprijed, snaga i otpornost ekonomskog oporavka u srednjem roku zavisi od vladine strategije rasta.”

Prvi kamen temeljac za jačanje ekonomske otpornosti je obezbjeđivanje makroekonomske stabilnosti i stabilnosti finansijskog sektora i podizanje produktivnosti domaćeg privatnog sektora garantovanjem pravične i jednake primjene pravila i propisa u privatnom sektoru što bi podstaklo preduzetništvo i inovacije. Ovo bi podržalo stvaranje dobro plaćenih radnih mjesta u formalnom sektoru i dovelo do diverzifikacije investicionih i vlasničkih struktura, šireći izvore i korisnike rasta. Drugi kamen temeljac zahtijeva stvaranje zdravstvenih, obrazovnih i usluga socijalne zaštite inkluzivnijih i efikasnijih i dalje jačanje podsticaja za rad na rješavanju visoke nezaposlenosti i neaktivnosti. Ovo će pružiti bolje mogućnosti za sve Crnogorce da imaju koristi od ekonomskog rasta. Treći kamen temeljac je bolje upravljanje prirodnim resursima, osnova komparativne prednosti Crne Gore u turizmu i čistoj energiji. Iako je ostvaren pravni napredak, ograničena primjena propisa i standarda u oblasti životne sredine je potkopala opipljiviji napredak. Jačanje javnih institucija koje sprovode zakone i daju prioritet srednjoročnom planiranju je stoga osnova za uspješno sprovođenje ovih reformi.

Koje su opcije za diversifikaciju s obzirom na strukturu ekonomije?

- Crna Gora ima značajan potencijal za diversifikaciju investicija u okviru turizma, kao i u druge ekonomske aktivnosti u kojima Crna Gora ima komparativnu prednost kao što je čista energija. Da bi proširila svoje

Svjetska banka je spremna da podrži Vladu u pružanju tehničke, međunarodne ekspertize najbolje prakse u dizajniranju i sprovođenju ključnih strukturnih reformi.

izvora rasta, zemlja treba da podstakne razvoj inovativnih preduzetnika kako bi se povećala produktivnost preduzeća. Ovo uključuje diverzifikaciju investicija u okviru turizma, koji je do sada bio fokusiran na najluksuznije nekretnine za koje se pokazalo da stvaraju malo veza sa lokalnim dobavljačima i uslugama. U slučaju diversifikacije, usluge koje podržavaju i koje se odnose na turizam, kao što su saobraćaj, maloprodaja i restorani, finansije, ili profesionalne usluge i IKT, imaće značajan potencijal za rast.

Postkrizni turizam trebalo bi da pređe na održiviji model zasnovan na socijalnoj inkluziji i obnovi i zaštiti životne sredine. Štaviše, ulaganje u vodu, solarnu energiju i energiju vjetra koristi komparativnu prednost Crne Gore u zelenoj energiji i omogućava

Najvažnija politika za poboljšanje životnih uslova na sjeveru je poboljšanje pristupa građanima kvalitetnim socijalnim uslugama, na nivou onih u ostatku zemlje

apsorpciju sredstava iz Zelenog dogovora EU. Nedavno završeni podmorski kabl sa Italijom dodatno povećava potencijal za izvoz čiste energije u EU.

Koliko dobro vlada odgovara na različite izazove koji se odnose i na poslovnu klimu i na fiskalne rizike?

- Brži nego što se očekivalo oporavak turizma i ekonomije u 2021. godini doveo je do snažnog rasta prihoda koji je dodatno podržan uvođenjem novog sistema e-fiskalizacije. Vlasti su dalje držale tekuću potrošnju pod kontrolom i pratile oprezno upravljanje dugom. Zdrava fiskalna politika doprinijela je dosadašnjem smanjenju fiskalnog deficita i duga. Vlasti su dodatno smanjile fiskalne rizike potpisivanjem ugovora o hedžingu za zaštitu od kursnog rizika, pošto je otpočela otplata kredita za izgradnju prve dionice autoputa Bar-Boljare. Nastavak razborite makroekonomske politike je preduslov da

Nastavak razborite makroekonomske politike je preduslov da se obezbijedi otporan ekonomski oporavak u srednjem roku.

se obezbijedi otporan ekonomski oporavak u srednjem roku.

Koji aspekti trenutne makroekonomske situacije vas najviše zabrinjavaju i kako SB pomaže?

- Javni dug je i dalje na visokom nivou što zahtijeva nastavak snažnog fiskalnog upravljanja i upravljanja dugom. Ovo uključuje jačanje prihoda i poreske administracije i održivu konsolidaciju na strani potrošnje. Tek tada, primarni fiskalni bilans (isključujući neto plaćanja kamata na opšte obaveze države) može da se pretvori u suficit. Ostvarivanje primarnog fiskalnog suficita u srednjoročnom periodu biće kritično za smanjenje duga jer period za otplatu velikih neotplaćenih euroobveznica počinje 2025. godine. Štaviše,

vlasti treba da se pozabave nekim dugotrajnim strukturnim slabostima, uključujući socijalno i fiskalno neodržive elemente penzionog i zdravstvenog sistema i smanjenje poreza na formalno zapošljavanje kako bi se osiguralo da će oporavak oživjeti tržište rada.

Da li bi bilo moguće da Crna Gora u novim okolnostima visoke izloženosti spolnom dugu održi korak sa snažnim ulaganjima u infrastrukturu i razvoj turizma na sjeveru Crne Gore?

- Sektor turizma ima veliki potencijal da obezbijedi dobro plaćene izvore prihoda za domaćinstva na sjeveru. Podsektori turizma sa većim potencijalom za generisanje i potražnje za lokalnim uslugama i proizvodima uključuju ekoturizam, agroturizam i ruralni ugostiteljski sektor, povezujući gastronomiju, kulturnu baštinu i poljoprivredu, čime se stvaraju mogućnosti za zapošljavanje i infrastrukturu. Od ključnog je značaja, međutim,

▶ da se prati i sprovodi održivija (turistička) strategija razvoja za sjever koja se zasniva na obnovi i zaštiti životne sredine kako bi se zaštitile srednjoročne koristi od razvoja turizma. Takva razvojna strategija bi takođe diverzifikovala investicione i vlasničke strukture, proširujući izvore i korisnike rasta.

Najvažnija politika za poboljšanje uslova života na sjeveru, međutim, jeste da se građanima poboljša pristup kvalitetnim socijalnim uslugama, na nivou onih u ostatku zemlje.

Koji su najvažniji koraci za održavanje postojeće pozitivne fiskalne situacije?

- Razborita makroekonomska politika je preduslov da se obezbijedi otporan ekonomski oporavak na srednji rok. Ovo uključuje nastavak trenutne zdrave fiskalne politike i politike upravljanja dugom i pažljivo praćenje stabilnosti finansijskog sektora. Dalje zahtijeva pokretanje ključnih strukturnih reformi kako bi se riješile neke dugotrajne ranjivosti kao što su visoki porezi na formalno zapošljavanje, socijalno i fiskalno neodrživi elementi u penzionom i zdravstvenom sistemu ili neefikasnost u javnoj upravi.

U kojoj mjeri sadašnji vladin „Maršalov plan“ može da ublaži povećanje stope nezaposlenosti i siromaštva? Kakva su bila vaša razmišljanja i sugestije kada je u pitanju taj plan?

- Najavljena velika strukturna reforma ima potencijal da poveća zaposlenost i rast u formalnom sektoru u Crnoj Gori i smanji neformalnost, siromaštvo i nejednakost u prihodima. Crna Gora ima jedan od najvećih poreza na rad u regionu zbog visokih doprinosa za socijalno osiguranje, koji ograničavaju formalno otvaranje radnih mjesta. Kako svi Crnogorci imaju pristup zdravstvenom osiguranju, efikasnije ga je finansirati iz opštih prihoda umjesto da se puni teret troškova stavlja na formalno zapošljavanje koje čini nešto više od jedne trećine radno sposobnog stanovništva.

U stvari, srž reforme je u skladu sa nedavnim preporukama Svjetske banke zasnovane na analizi u Izvještaju o rastu i zapošljavanju, objavljenom u junu 2021. godine. Konkretno, naš izvještaj preporučuje smanjenje doprinosa za socijalno osiguranje i finansiranje

Nedavno objavljena Sistematska dijagnostika zemalja Svjetske banke 2020 pruža detaljnu analizu uzroka i posljedica ciklusa snažnog uspona i kraha u Crnoj Gori i pruža opcije politika za očuvanje održivog i inkluzivnog razvoja

doprinosa iz viših graničnih poreskih stopa za osobe sa višim primanjima (progressivno oporezivanje dohotka). Takođe, preporučuje uvođenje poreskih olakšica na lični dohodak za osobe sa niskim primanjima kako bi se dodatno smanjio porez na formalni rad za ovu grupu. Nekoliko latinoameričkih zemalja sa uporedivo visokim porezima na rad prije reformi steklo je pozitivna iskustva

posljednjih godina sa sličnim reformama koje finansiraju dio doprinosa za socijalno osiguranje nametnutih formalnom radu iz viših stopa poreza na dohodak. Reforma treba da bude pažljivo osmišljena i podržana adekvatnom analizom.

Koliko je zabrinjavajuće povećanje udjela nekvalitetnih kredita među građanima i kompanijama? Koliko je dobro Centralna banka pristupila rješavanju ovih pitanja?

- Finansijski sektor je do sada bio otporan na ovu krizu. Kao što se i očekivalo, nekvalitetni krediti su porasli od početka pandemije, ali je prosječan koeficijent adekvatnosti kapitala u finansijskom sektoru na zdravom nivou znatno iznad regulatornog minimuma. Kako je ekonomska aktivnost počela da se oporavlja, neotplaćeni krediti i depoziti dostigli su istorijski maksimum u avgustu, iako je značajan dio kredita ostao pod moratorijumom. Treba napomenuti, međutim, da će pun uticaj krize na kvalitet bankarske aktive biti jasan tek kada isteknu izdašni moratorijumi na kredite i ako bankrotstva preduzeća porastu nakon što se vladini programi odgovora na krizu postepeno budu ukidali.

Šta donosi budućnost kada razmišljamo o 2022. i 2023. godini?

- Pandemija i dalje predstavlja izazove, jer nove varijante virusa izazivaju sumnju u brzinu globalnog oporavka. Evolucija pandemije i udio vakcinisane populacije u velikoj mjeri će oblikovati kratkoročne ekonomske izgleda. Pod pretpostavkom potpunog oporavka turizma 2022. i 2023. godine, očekuje se da će rast ostati snažan na 5,6 i 4,8 odsto, respektivno. Pozitivni izgledi su, međutim, podložni višestrukim negativnim rizicima. Gledajući spoljne rizike, novi talas zaraze COVID-19 u Evropi mogao bi da uspori ekonomski oporavak Crne Gore. Štaviše, inflatorni pritisci u Sjedinjenim Državama i Evropskoj uniji mogu ubrzati monetarno pooštavanje, što bi moglo da se prevede u skuplje spoljno finansiranje. Domaći rizici potiču od niže stope vakcinacije i oklijevanja, gdje bi moguće nove mjere suzbijanja mogle da odlože oporavak. Politička polarizacija takođe ostaje visoka.

Naša vrata su vam uvijek otvorena

Budući da interesovanje za novi projekat Boka Place raste, Porto Montenegro je otvorio Prodajni centar na lokaciji, gdje klijenti mogu da saznaju više o najnovijem urbanom kvartu u Porto Montenegro.

Da bi se nova dinamična ponuda neposredno doživjela, Porto Montenegro je za potrebe projekta Boka Place opremio dva izložbena salona, koji prikazuju kako će izgledati SIRO hotelska soba, kao i dvosobna rezidencija pod upravljanjem SIRO, uz maketu masterplana projekta Boka Place sa svih šest stambenih zgrada. Sa planom da rad otpočne u 2023. godini, SIRO je novi sveobuhvatni koncept življenja koji potpisuje Kerzner International. SIRO Boka Place biće prvi hotel i primjer brenda imerzivnog življenja, a cilj je doprinijeti da se ova neprikosnovena destinacija otkrije kroz novoformirani koncept fitnesa, uz to dajući potencijalnim kupcima priliku da ulože u nekretnine na jednoj od najtraženijih lokacija na Jadranu.

Da bi se nova dinamična ponuda neposredno doživjela, Porto Montenegro je za potrebe projekta Boka Place opremio dva izložbena salona, koji prikazuju kako će izgledati SIRO hotelska soba, kao i dvosobna rezidencija pod upravljanjem SIRO, uz maketu masterplana projekta Boka

Place sa svih šest stambenih zgrada. Sa planom da rad otpočne u 2023. godini, SIRO je novi sveobuhvatni koncept življenja koji potpisuje Kerzner International. SIRO Boka Place biće prvi hotel i primjer brenda imerzivnog življenja, a cilj je doprinijeti da se ova neprikosnovena destinacija otkrije kroz novoformirani koncept fitnesa, uz to dajući potencijalnim kupcima priliku da ulože u nekretnine na jednoj od najtraženijih lokacija na Jadranu.

Sa modernim dizajnom koji je kreirao Atellior, SIRO će obuhvatati 96 hotelskih soba, bar i

bazen na krovu, vrhunski opremljen fitnes studio i laboratoriju za oporavak, gdje je u ponudi veliki izbor zdravstvenih spa-ustuga. Na raspolaganju i u prodaji su i posljednje preostale jedinice od ukupno 144 rezidencije kojima će upravljati hotel, a koje će imati prednost usluga konsijerža hotela sa 5 zvjezdica, pored najsavremenijih fitnes i velnes sadržaja, uključujući bazen i bar na krovu.

Od početka prodaje nekretnina u izgradnji u ljeto 2020. godine, preko 70% rezidencija pod upravljanjem SIRO prodato je i rezervirano, pošto kupci nastoje da iskoriste pogodnosti Programa ekonomskog državljanstva (CBI), koje su dostupne do kraja 2021. godine, kao i priliku da učestvuju u programu zajedničkog iznajmljivanja pod upravom hotela SIRO. U sklopu kompleksa mogu se kupiti i privatne rezidencije, takođe dio kompleksa Boka Place. Garsonjere su dostupne već od 190.000€; jednosobni stanovi od 300.000€, a dvosobni od 470.000€; trosobni luksuzni stanovi 950.000€; kao i penthausi (cijena na upit).

Povećanje konkurentnosti ekonomije je ključ za otpornost

REMON ZAKARIA, šef kancelarije EBRD-a za Crnu Goru

EBRD je spremna da podrži Crnu Goru u njoj tranziciji na otporniju, zeleniju i digitalizovaniju ekonomiju. Pritom se snažno fokusira na podršku sektoru malih i srednjih preduzeća koji je snažno pogođen krizom i koji treba da ojača njihove operacije

Ekonomija Crne Gore snažno zavisi od turizma. Ovo čini ekonomiju posebno ranjivom na eksterne šokove, kao što smo vidjeli prošle godine kada je pandemija dovela do snažne kontrakcije privrednog rasta. Danas je EBRD snažno fokusirana na pomoć Crnoj Gori da diverzifikuje svoju ekonomiju i profitira na svojim prirodnim resursima.

Jačanjem konkurentnosti privatnog sektora, Banka pomaže u diversifikaciji privrede zemlje kako bi se smanjilo oslanjanje na sezonski turizam i poboljšalo poslovno okruženje. „Spremni smo da podržimo kompanije, posebno mala i srednja preduzeća (MSP), mjerama koje promovišu jačanje kapaciteta, komercijalizaciju i poboljšano upravljanje“, kaže Remon Zakaria, šef kancelarije EBRD-a za Crnu Goru.

Naš sagovornik dodaje da je jedan od

Jačanje povezanosti i širokopoljasne infrastrukture jedan je od ključnih prioriteta EBRD-a u Crnoj Gori.

moćnih načina da se pomogne ekonomskoj diversifikaciji širenje turističke ponude van ljetnjeg primorskog turizma i obuhvata turizam orijentisan na prirodu, seoski, kulinarski, zdravstveni i sportski turizam. „Ova alternativna ponuda mogla bi da privuče interesovanje za centralne i sjeverne djelove zemlje koji su bogati kulturnim i prirodnim nasljeđem i povećata atraktivnost zemlje tokom perioda van špica sezone. Ovo bi, zauzvrat, takođe pomoglo da se ublaže ekološki i socijalni rizici uzrokovani visokom koncentracijom turista u kratkom vremenskom periodu u jednom dijelu zemlje“, predlaže Zakaria.

Kako ukupna makroekonomska i fiskalna pozicija Crne Gore utiče na dinamiku predviđenih ciljeva?

- Makroekonomska i fiskalna pozicija Crne Gore stvara specifične uslove za privatni sektor, a samim tim i za naš rad.

Snažna prošlogodišnja kontrakcija razotkrila je ranjivost crnogorskog ekonomskog modela, dok oporavak koji je trenutno u toku stvara mogućnosti za privatni sektor da ponovo počne da raste i rješava te ranjivosti. Srećni smo što možemo da podržimo kompanije u ovom procesu.

Istovremeno, fiskalni prostor ostaje prilično ograničen iako je javni dug prema BDP-u donekle opao od prošle godine. Ovo zahtijeva inovativna rješenja u javnom prostoru i veće učešće privatnog sektora, pažljivo određivanje prioriteta investicija javnog sektora, kao i fiskalne reforme kako bi se obezbijedila dugoročna održivost javnog duga.

Imajući u vidu izazove sa kojima se sektor malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori suočio tokom pandemije, da li oni imaju snagu da podstaknu tako dramatičnu promjenu kao što je prelazak na proizvode sa dodatnom vrijednošću u industriji?

- Pandemija koronavirusa razotkrila je ranjivost malih preduzeća i testirala njihovu otpornost kao nikada ranije. Pomaganje malim i srednjim preduzećima da pristupe znanju koje zado-

U periodu nakon pandemije COVID-19, za Crnu Goru je važno da se uhvati u koštac sa dugoročnim ciljevima povećanja konkurentnosti privrede.

voljava njihove trenutne poslovne potrebe i jača njihovo poslovanje nikada nije bio veći prioritet za razvoj privatnog sektora.

Ali naravno, ova prilagođavanja se ne dešavaju preko noći, potrebno im je vrijeme; U periodu nakon pandemije COVID-19, za Crnu Goru je važno da se uhvati u koštac sa dugoročnim ciljevima povećanja konkurentnosti privrede.

Udružili smo snage sa Evropskom unijom i Ministarstvom za ekonomski razvoj Crne Gore kako bismo pomogli malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori da imaju pristup znanju kako bi razvili svoju konkurentnost.

Inicijativa se sastoji od dvije komponente. Prvo, ima za cilj da iskoristi mogućnosti konsultovanja i savjetovanja kako bi se unapri-

Povećanje učešća lokalnih zajednica u turističkom lancu vrijednosti može podstaći lokalnu ekonomiju i smanjiti siromaštvo, te pomoći izgradnji održive i inkluzivne industrije u Crnoj Gori

jedilo okruženje koje podstiče preduzetništvo. Mala i srednja preduzeća značajno doprinose zapošljavanju i dodanoj vrijednosti i imaju fundamentalnu ulogu u podsticanju održive i otporne ekonomije u Crnoj Gori.

Drugo, inicijativa ima za cilj unapređenje strukturnih reformi koje povećavaju atraktivnost Crne Gore kao investicione destinacije. U okviru Inicijative za investicionu klimu i upravljanje, fokusiraćemo se na jačanje kapaciteta Ministarstva za ekonomski razvoj da bolje služi MSP kroz razvoj politike i unapređenje programa podrške MSP, dok projekat takođe ima za cilj da uspostavi digitalni veb portal na jednom mjestu koji će imati sve relevantne informacije za mala i srednja preduzeća i omogućiti im da se prijave za podsticaje putem interneta.

Da li su kompanije u Crnoj Gori dobro opremljene da prođu kroz digitalnu tranziciju? Gdje bi podrška EBRD bila ključna u tom poduhvatu?

U Crnoj Gori postoji ogroman potencijal za dekarbonizaciju privrede kroz cilijane reforme politike i investicije.

- Kompanije u Crnoj Gori spremne su za digitalizaciju i transformaciju svog poslovanja kako bi se prilagodile potrebama tržišta. Pandemija je ubrzala ovaj proces digitalne transformacije, s obzirom da je bilo neophodno prevazići fizičku blokadu i ipak doći do klijenata.

U prosjeku, kompanije u Crnoj Gori imaju veću potrošnju na računarski softver i značajno veći broj kompanija koristi softver za upravljanje odnosima s klijentima, u poređenju sa drugim zemljama Zapadnog Balkana. Međutim, manji dio crnogorskih firmi ima veb stranicu, a manji broj pojedinaca obavlja kupovinu putem interneta – ukazujući na mogućnosti za unapređenje e-trgovine.

Poboljšanje digitalnih rezultata poslovanja zahtijeva jačanje pokretača digitalne transfor-

macije, odnosno infrastrukturu, pristupačnost, vještine i regulatorni okvir.

EBRD je spremna da podrži digitalnu tranziciju crnogorskih kompanija. Neke od ovih mjera uključuju postavljanje i nadogradnju fizičke širokopoljasne infrastrukture širom zemlje i prilagođene savjetodavne usluge zajedno sa potencijalnim ulaganjima u odabrane IKT kompanije kako bi se poboljšao pristup digitalnim tehnologijama širom zemlje. Takođe pomažemo u razvoju vještina putem vebinara za unapređenje preduzetničkih i menadžerskih vještina za žene u biznisu u oblasti digitalne transformacije uz podršku donatora kao što je Švedska.

Koja su ulaganja potrebna u oblastima povezivanja i širokopoljasne pokrivenosti?

- Jačanje povezanosti i širokopoljasne infrastrukture jedan je od ključnih prioriteta EBRD-a u Crnoj Gori.

► Uz podršku Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF), nastavljamo da podržavamo inicijative za poboljšanje pristupa informacionim i komunikacionim tehnologijama širom zemlje, uključujući i populaciju sa nedostatkom usluga. Banka je spremna da podrži investicije za postavljanje širokopojasne infrastrukture u odabranim bijelim zonama (područja bez operatera) i sivim zonama (područja sa jednim operaterom) sa visokim društveno-ekonomskim uticajem, kao i da pruži odgovarajuće pravne i regulatorne savjete (npr. zajedničko korišćenje infrastrukture i licenciranje).

Kako se prelazak na zelenu ekonomiju uklapa u širu sliku diversifikacije privrede?

- Prelazak na zelenu ekonomiju je dug proces koji zahtijeva jasne ciljeve i korake za njihovo postizanje. Prema Međunarodnoj organizaciji rada (ILO), prelazak na zeleniju ekonomiju mogao bi stvoriti 24 miliona novih radnih mjesta na globalnom nivou do 2030. godine ako se uspostave prave politike.

U Crnoj Gori postoji ogroman potencijal za dekarbonizaciju privrede kroz ciljne reforme politike i investicije. Što se tiče snabdijevanja energijom, ulaganja u obnovljive izvore energije i unapređenje prenosne mreže u zemlji mogu značajno da dekarboniziraju sektor dok stvaraju prilike za zapošljavanje i znanje.

Na strani potražnje, energetska efikasnost u građevinarstvu je ključna za Crnu Goru. Povećanje tempa sveobuhvatnog renoviranja energetske efikasnosti stambenih i javnih zgrada može značajno smanjiti upotrebu energije uz otvaranje radnih mjesta u građevinskoj industriji i sektoru MSP, u cijelom lancu vrijednosti zelenih tehnologija i materijala.

Zelena ekonomija uključuje i ulaganja u zaštitu životne sredine. Crna Gora predstavlja ogroman potencijal za takvu ekološku infrastrukturu, od upravljanja otpadom do vodosnabdijevanja i otpadnih voda. Sve ove privredne aktivnosti će omogućiti održivu diversifikaciju privrede.

Koje oblasti su u tom pogledu u vašem fokusu?

- EBRD je uključena u pružanje zelenog finansiranja u više privrednih sektora u Crnoj Gori.

Udružili smo snage sa Evropskom unijom i crnogorskim Ministarstvom za ekonomski razvoj kako bismo pomogli malim i srednjim preduzećima u Crnoj Gori da imaju pristup znanju kako bi razvili svoju konkurentnost

U energetskom sektoru, fokusiramo se na ubrzanje dekarbonizacije regiona finansiranjem obnovljivih izvora energije zajedno sa savjetodavnim uslugama za podršku implementaciji najboljih tržišnih praksi i ekoloških i društvenih standarda. Na primjer, EBRD je ponudila podršku Vladi da osmisli konkurentne aukcije za specifične lokacije, kao što je to urađeno u susjednim zemljama kao što su Srbija i Albanija. Sistem aukcije bi mogao da podstakne konkurenciju i privuče međunarodne renomirane investitore koji mogu da ponude veoma konkurentne cijene. Pored toga, podržali smo osnivanje poslovnog udruženja za obnovljive izvore energije u Srbiji kako bismo

unaprijedili javno-privatni dijalog i doprinijeli bržoj zelenoj tranziciji Srbije. Tražimo da ovu uspješnu inicijativu preslikamo na druge zemlje u regionu, uključujući Crnu Goru. Takođe želimo da pomognemo u povećanju energetske efikasnosti, efikasnosti resursa i otpornosti na klimu kroz rehabilitaciju i unapređenje kapaciteta za proizvodnju i distribuciju energije, kao i finansijsku i savjetodavnu podršku za zelene investicije u privatnom sektoru.

Kako nacionalni ciljevi u Zelenoj agendi odgovaraju ukupnim naporima u okviru Zapadnog Balkana?

- Lideri Zapadnog Balkana okupili su se u Sofiji 10. novembra 2020. godine na Samitu Zapadnog Balkana kako bi podržali zelenu agendu za region i izrazili svoju posvećenost sprovođenju akcija u oblastima klime, energije i mobilnosti; cirkularne ekonomije; otklanjanja zagađenja; održive poljoprivrede i proizvodnje hrane i biodiverziteta.

Ova deklaracija je praćena konkretnim akcijama svake vlade u regionu i podržana od strane Evropske komisije kroz usvajanje sveobuhvatnog Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan. Plan ima za cilj da podstakne dugoročni ekonomski oporavak regiona, podrži zelenu i digitalnu tranziciju i podstakne regionalnu integraciju i konvergenciju sa Evropskom unijom.

EBRD se direktno angažuje u zelenom finansiranju u regionu i saraduje sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama i Evropskom komisijom u okviru Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF) kako bi pomogla zemljama Zapadnog Balkana da ispune svoje obaveze i podrže održivu tranziciju ka zelenijoj ekonomiji.

Da li ste zadovoljni pažnjom koju crnogorska vlada posvećuje cirkularnoj ekonomiji i ekološkoj politici?

- U Crnoj Gori postoji ogroman potencijal za povećanje reciklaže otpada i cirkularne ekonomije. Problemi sa kojima se suočava Crna Gora su slični onima kojima svjedoče druge zemlje zapadnog Balkana. Ova pitanja treba da budu riješena kroz pažljivu kombinaciju reformi politike i investicija.

EBRD radi na podršci cirkularnoj ekonomiji i investicijama u životnu sredinu u Crnoj Gori.

Portonovi - od bivše vojne baze do jedne od najvećih investicija i oaza luksuza i mira u Crnoj Gori

RASHAD ALIYEV, izvršni direktor Azmont Investments

Ono što je započelo kao ambiciozan projekat na prostoru bivše vojne baze Kumbor, danas je jedan od najluksuznijih rizorta u ovom dijelu svijeta. Idilično priobalno naselje sa 1,8 kilometara obale i impresivnih 26 hektara, Portonovi danas ugošćava veliki broj značajnih razvojnih projekata

Ova očuvana destinacija kombinuje wellness resurse, besprekorne nekretnine najvišeg kvaliteta kao i moderne restorane za najfinije gurmanske užitke, kako bi stvorila jedinstveni mirni, a opet luksuzni kutak koji se može nazvati domom. Na manje od sat vremena vožnje od međunarodnih aerodroma u Dubrovniku i Tivtu, Portonovi je zahvaljujući sopstvenom heliodromu istovremeno lako pristupačan onima koji preferiraju privatni aero čarter, a tu su i savremena marina i privatni garažni prostor.

„Uporedo sa poštovanjem vjekovnog nasljeđa same lokacije, projektni tim je u potpunosti shvatio da se zalag za budućnost mora zasnivati na ponudi koja se fokusira na potpunoj posvećenosti užitku i iskustvu koje će ostati duboko urezano u sjećanje svakoga gosta i posjetioca, bez obzira kojoj generaciji pripadaju“, rekao je Rashad Alijev, izvršni direktor Azmont Investments.

Bila je izazovna i nepredvidiva, ali po čemu ćete pamtili 2021. godinu?

- Otvaranje One & Only Portonovi hotela je obilježilo 2021. godinu, dodatno diverzifikujući ponudu rizorta tokom cijele godine. Globalni brend ove razmjere ubrzava rastuću vidljivost Crne Gore i regiona na globalnom nivou, ali i potvrđuje posvećenost kompanije zemlji i njenoj budućnosti. Prednosti koje prvi One&Only hotel u Evropi donosi su brojne. Svaki turista, nezavisno od toga da li će biti gost ovog hotela ili našeg rizorta, sigurno

će uzeti Crnu Goru u razmatranje za svoju narednu destinaciju nakon saznanja da je tako ekskluzivni brend izabrao baš ovaj jedinstveni dio svijeta. Ista stvar važi i za investitore – ništa ne daje veći kredibilitet nekoj destinaciji za potencijalni izbor za investiranje kao projekti koji su već prepoznati i uspješno se razvijaju.

Koja je poruka i dodata vrijednost za sve koji razmatraju da im novo ulaganje u nekretnine bude baš u Portonovom?

- Oni koji žele da posjeduju nekretninu u ovom izuzetnom rizortu, treba da znaju da je ponuda nekretnina u Portonovom svjetske klase - Village Residences slave nasljeđe Bokokotorskog zaliva, prelijepe Marina Re-

sidences sa pogledom na more i Sky Villas, dragulji u kruni Portonovog; svaka ponuda je raznolika koliko i luksuzna. Za investitore koji traže najviši nivo privatnosti, očaravajuće Sky Villas sa tri ili četiri spavaće sobe su duplex penthausi na dva sprata, od kojih svaki posjeduje privatni ulaz u lift i privatni infinity bazen površine 26-32 m².

Sa brzorastućom ekonomijom i turističkom industrijom koja privlači međunarodne investitore, nekretnine u Portonovom nude snažan povrat investicija, a kako se Crna Gora kreće ka članstvu u EU, strane investicije i ulaganja finansirana od strane EU u zemlji se takođe intenziviraju. U 10 najvećih investicionih projekata na primorju uložene su skoro 3 milijarde eura, zbog čega je ovaj dio Crne Gore dobio naziv „sljedeća francuska rivijera“. Sve u svemu, poreski režimi u zemlji su među najkonkurentnijim u Evropi, sa stopom od 9 procenata koja se odražava na dobit preduzeća, kapitalnu dobit i lični prihod.

Portonovi je već prepoznat i kao hub za privlačenje takozvanih mikro-investitora, pažljivo biranih da korisničko iskustvo i uslugu podignu na naredni nivo. Dodatno, sve ovo podiže stopu zaposlenosti i konkurentnost na tržištu, ali i promociju ponude lokalnih poljoprivrednika i drugih proizvođača. Promocija tradicije, kulture i gastronomskog nasljeđa Boke Kotorske su u samoj srži našeg poslovanja i jedan od načina na koje vraćamo zajednici.

Za više informacija posjetite www.portonovi.com ili nazovite +382 31 355 375.

Pandemija je razotkrila ranjivost crnogorske ekonomije

Ne možemo poništiti štetu učinjenu u prošlosti, ali na nama da damo sve od sebe da izađemo iz krize što je prije moguće. Zato bi trebalo da se fokusiramo na uklanjanju biznis barijera i zajedničku borbu protiv virusa

Indeks lakoće poslovanja značajno je pao u prošloj godini u odnosu na 2019, usljed pandemije koronavirusa koja se negativno odrazila na crnogorsku ekonomiju i turistički sektor, saopštio je

predsjednik Savjeta stranih investitora (SSICG), Christoph Schoen.

On je, na predavljanju 11. izdanja Bijele knjige, kazao da su prošlu godinu okarakterisali ogromni izazovi koje je

direktno pokrenula svjetska kriza usljed pandemije, koji su postojali od ranije i koji su se zaoštravali.

„Posebno je do izražaja došla ranjivost crnogorske ekonomije zbog njenog snažnog

fokusa na turizam, pa ne čudi da je indeks lakoće poslovanja značajno pao u odnosu na 2019“, rekao je Schoen na konferenciji za novinare.

Indeks lakoće poslovanja za prošlu godinu iznosi 6,4, na skali od jedan do deset. Indeks je 2019. godine iznosio 6,9.

Schoen je kazao da je pandemija dovela do socijalnih i ekonomskih uticaja na zatvaranje značajnog broja kompanija i ukidanje radnih mjesta.

„Ne možemo poništiti štetu učinjenu u prošlosti, ali na nama da damo sve od sebe da izađemo iz krize što je prije moguće. Moramo se usredsrediti na pravovremeni dijalog između svih zainteresovanih strana kako bi se dala puna podrška unapređenju poslovanja“, naveo je Schoen, koji je i izvršni direktor Addiko banke.

Prema njegovim riječima, fokus treba da bude na uklanjanju biznis barijera i zajedničkoj borbi protiv virusa.

„Snažno podržavamo mjere Vlade koje imaju za cilj da Crnu Goru što prije učine sigurnom destinacijom, kao i vakcinaciju, što je ključno za oporavak“, ocijenio je Schoen.

Izvršni direktor SSICG, Ivan Radulović, rekao je da je značajan pad lakoće poslovanja bio i očekivan zbog korona krize.

„Ocjenjivano je šest sektora, koji se odnose na telekomunikacije, ICT, bankarstvo i finansije, turizam, proizvodnju i energetiku, trgovinu i maloprodaju i transport i logistiku, koji su zabilježili pad“, precizirao je Radulović.

On je kazao da je najznačajni pad u prošloj godini zabilježio sektor turizma, sa 6,9 na 6,1.

Prošla godina je za taj sektor bila izuzetno teška, usljed pandemije. Savjet SSICG je tom sektoru dao ocjenu 6,2, a kompanije koje u njemu posluju najnižu ocjenu, od 5,3.

„Kada je riječ o vladavini prava, pad je značajan. To nas vraća u period 2013. godine“, dodao je Radulović.

On je kazao da je neophodna prisutnost predvidivog poslovnog ambijenta i vladavine prava kao osnovnog uslova za dalje unapređenje poslovnog ambijenta.

Preporuke SSICG se odnose na potrebu efikasnije implementacije reformi, dalju modernizaciju rada katastarskih i notarskih službi i kreiranje osnova za dalja infrastrukturna ulaganja.

Takođe je potrebno nastaviti sa mjerama rasta slobode i fleksibilnosti na tržištu rada, politikom unapređenja rada administracije i podizanja efikasnosti na svim nivoima, dalji razvoj crnogorske ekonomije i društva kroz digitalizaciju kao razvojnu i transformacionu politiku.

SSICG je preporučio kreiranje osnova za dalju politiku javnih finansija sa posebnim osvrtom na nove investicione aktivnosti, koje mogu doprinijeti stabilizaciji javnih finansija sa smanjenjem deficita i održavanju javnog duga.

Član Odbora direktora SSICG i izvršni direktor Saga Montenegro, Ivan Bojanović,

ministarstvom imali sastanak, na kojem smo dogovorili zajednički da postoji neophodnost mijenjanja zakonske regulative za sve oblasti koje mogu biti dio digitalizacije“, saopštio je Bojanović.

On je rekao da su ispred Savjeta ponudili donaciju, koju je Vlada prihvatila, pri čemu će se putem Vajbera omogućiti građanima sve informacije u vezi sa koronavirusom i zakazivanjem vakcinacije.

Član Odbora direktora SSICG i izvršni direktor Crnogorske komercijalne banke (CKB), Pal Kovacs, kazao je da su prošle godine svi rejtinzi smanjeni, većinom zbog efekata pandemije.

Snažno podržavamo mjere Vlade koje imaju za cilj da Crnu Goru što prije učine sigurnom destinacijom, kao i vakcinaciju, što je ključno za oporavak

kazao je da ICT sektor ne pokazuje značajne promjene kada se pogledaju same brojke u Bijeloj knjizi.

„ICT sektor je jedan od rijetkih koji nije pretrpio probleme u tom periodu. Postoji određeni rast, što bi trebalo da znači da nemamo pravo da se žalimo, jer smo sačuvali radna mjesta“, naveo je Bojanović.

On je rekao da su, sa druge strane, svi procesi digitalizacije bili uvezani sa situacijom sa pandemijom koronavirusa.

„Ohrabruje to što smo sa nadležnim

„Zbog epidemiološke situacije, predložili smo digitalizaciju svih servisa, posebno bankarskih procedura koje se odnose na aplikacije za kredite“, dodao je Kovacs.

On smatra da je bitna bliska saradnja sa ICT sektorom, jer imaju puno zajedničkih ciljeva u digitalizaciji administracije i javnih servisa.

Iz SSICG su podsjetili da je Bijela knjiga ključni dokument u kojem strani investitori ukazuju na glavne izazove sa kojima se suočavaju u poslovanju u Crnoj Gori.

Turizam će nastaviti da cvjeta

DAVID MARGASON, član Upravnog odbora, generalni direktor Porto Montenegro

Očekujem da vidim kreativniji pristup Vlade ekonomskom razvoju, s politikama koje su međusobno dobro povezane i planiranjem korišćenja zemljišta i podsticajima za strane investicije. Radujemo se većem korišćenju javno-privatnih partnerstava za obezbeđivanje sredstava i za realizaciju projekata

Jedna ključna lekcija kovid krize jeste da Crna Gora treba da diversifikuje svoju ekonomiju i da se ne oslanja toliko na turizam. Ipak, David Margason, član Upravnog odbora, generalni direktor Porto Montenegro, ne vidi ovu očekivanu promjenu kao nešto što će uticati na planove za tivatskog nautičkog naselja i marine i izgleda za razvoj turizma u Crnoj Gori.

„Vjerujem da prirodni šarm i ljepota Crne Gore, njena lokacija i usklađenost crnogorskog iskustva sa željama i stavovima svijeta nakon pandemije znači da će turizam ovdje nastaviti da raste“, kaže Margason.

Naš sagovornik vidi privatizaciju aerodroma Tivat kao priliku da se Vladina sredstva iz kojih se on trenutno podržava oslobode za drugi neturistički rast. Istovremeno, razvoj aerodroma bi mogao da donese rast i rekreativnog turizma i poslovnih posjeta koje finansira privatni sektor.

„U Porto Montenegro smo započeli diversifikaciju prije 4–5 godina kao ključni aspekt naše strategije, koju čine glavni stubovi života, rekreacije, rada i obrazovanja pod sloganima: Živi manje obično, Zabavljaj se manje obično, Radi manje obično, Uči manje obično“, kaže Margason.

Porto Montenegro je u protekle tri godine osnažio svoju Međunarodnu školu, izgradio tri kancelarijska prostora za iznajmljivanje,

preuzeo brodogradilište Bijela i prešao na privlačenje poslovnih konferencija i drugih vidova nerekreivnog turizma. „Sve navedeno je dio naše strategije da postanemo holistička zajednica na obali, a ne samo destinacija za rekreativni turizam“, kaže naš sagovornik.

U kojoj mjeri je Vlada uspjela da podrži sektor turizma u najtežim trenucima kovid krize?

- Pandemija je ozbiljan test sposobnosti svake vlade da podrži svoju ekonomiju kroz tako veliku krizu. Vjerujem da su nadležni organi Crne Gore u cjelini dobro, ili bolje nego što se moglo očekivati, upravljali zdravstvenim rizikom i uticajem na ekonomiju. Snažan oporavak u 2021. godini bio je nagrada za to

Bilo je inspirativno vidjeti kako su se zaposleni ujedinili u teškim vremenima i kako su privatna preduzeća krenula da pružaju podršku Vladi zajedničkim prikupljanjem sredstava i donacijama kada su potrebe bile iznad njihovih mogućnosti.

Rekao bih da je osjećaj zajedništva nešto što možemo da iskoristimo u budućnosti, a ne samo u vremenima krize.

Kakve poteze očekujete od Vlade Crne Gore u 2022. godini, u svijetlu preporuka iz Bijele knjige?

- Očekujem da vidim kreativniji pristup ekonomskom razvoju, s politikama koje su međusobno dobro povezane i planiranjem korišćenja zemljišta i podsticajima za strane

Bilo je inspirativno vidjeti kako su se zaposleni ujedinili u teškim vremenima i kako su privatna preduzeća krenula da pružaju podršku Vladi zajedničkim prikupljanjem sredstava i donacijama kada su potrebe bile iznad njihovih mogućnosti

što je ekonomija generalno ostala netaknuta tokom prethodne godine.

Smatram da smo zaostali za drugim obližnjim zemljama poput Hrvatske zato što nijesmo ranije otvorili sektor niskorizičnog rekreativnog turizma u marini, već smo održavali putovanja privatnom avijacijom, što je pomoglo luksuznim destinacijama na obali, ako ne široj ekonomiji, da vrata snagu.

investicije. Imajući u vidu značaj strateškog ulaganja u infrastrukturu i usluge, trebalo bi da vidimo veće korišćenje javno-privatnih partnerstava za obezbeđivanje sredstava i za realizaciju projekata.

Druga oblast koja je ključna za napredak odnosi se na regulaciju i procese i trebalo bi da očekujemo poboljšanu transparentnost i stvaranje uslova za lojalnu konkurenciju.

Treba da prepoznamo naše potencijale i dobro ih iskoristimo

NELA VITIĆ, član Odbora direktora Savjeta stranih investitora; Izvršni direktor, Ocean Montenegro

Ohrabruje nas inkluzivan pristup u radu na Strategiji digitalne transformacije, kao i spremnost svih učesnika iz javnog i privatnog sektora i akademske i naučne zajednice da daju maksimalan doprinos radi postizanja opšteg dobra

Misija SSICG-a je da unaprijedi investicionu klimu i pomogne razvoju biznisa u Crnoj Gori, kao i da promovise komunikaciju i saradnju između Savjeta i zvaničnih organa u Crnoj Gori. „Kroz kvalitetan dijalog sa svim relevantnim institucijama u zemlji, promovisali smo zajedničke interese i doprinijeli daljem rastu direktnih stranih investicija“, kaže Nela Vitić član Odbora direktora Savjeta stranih investitora; Izvršni direktor, Ocean Montenegro. SSICG je, navodi naša sagovornica, mnogo puta do sad ukazivao na neophodnost prisutnosti predvidivog poslovnog ambijenta i vladavine prava, a samim tim i borbe protiv korupcije i kriminala, kao osnovnih uslova za dalje unapređenje poslovnog ambijenta i obavljanje svih poslovnih aktivnosti.

Kako bi ste ocijenili poštovanje pravne države kada govorite iz ugla vaše kompanije?

- Pisali ste već o tome kako je nekadašnje Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, uprkos evropskoj praksi i preporukama, uvela više

koncesionara za pilotažu, remorkažu i tegljenje u akvatoriju Luke Bar.

Time je, između ostalog, poslalo poruku o pravnoj nesigurnosti za kredibilne investitore. Zanimljivo je, tokom javne rasprave, na naše podsjećanje na evropsku praksu i EU legislativu, tadašnji direktor Uprave pomorske sigurnosti dvaput ponovio da se Crna Gora još ne mora pridržavati evropskih pravila, odnosno da će Ministarstvo uprkos tom saznanju postupiti na način direktno suprotan EU praksi i legislativi. Danas svi vide da su bile tačne i naše analize koje su pokazale da država Crna Gora neće imati koristi od uvođenja više koncesionara. U tom

smije zavisiti cijela ekonomija. I ova situacija sa pandemijom je to pokazala. Diversifikacija, kao i zelena ekonomija i digitalna transformacija su put kojim moramo ići.

Kad je riječ o spremnosti, mislim da smo spremniji nego što to mnogima izgleda. Imamo razvijenu infrastrukturu, imamo potentnu zajednicu mladih inovativnih kompanija, imamo nove generacije stručnjaka, kao i snažno opredjeljenje javnog sektora i odličan normativni okvir. Sigurna sam da ćemo za koju godinu osjetiti prave rezultate višegodišnjeg rada. Digitalna transformacija će pozitivno uticati na sve privredne grane

Raduje nas strateško opredjeljenje Vlade da borbu protiv korupcije i kriminala i vladavinu prava stavi na vrh svoje agende. U tome će država imati snažnu podršku SSICG

slučaju smo „na svojoj koži“ osjetili nedostatak vladavine prava i slabu pravnu državu. Prošlost ne možemo vratiti, ali to moraju biti lekcije iz kojih ćemo učiti.

Koliko je crnogorska ekonomija, koja je u prethodnom periodu bila snažno oslonjena na turizam, spremna da uđe u zelenu ekonomiju i digitalnu transformaciju i diversifikuje se?

- Crnogorska ekonomija će i u budućnosti biti snažno oslonjena na turizam, ali od njega ne

i vjerujem da će strategija, koja je u izradi, u čemu učestvuje i SSICG, na pravi način prepoznati i naše potencijale i dati okvir koji će omogućiti da ostvarimo velike ciljeve.

Digitalizaciju vidimo kao zajedničku odgovornost javnog i privatnog sektora, uz podršku akademske i naučne zajednice. Ohrabruje nas poruke s posljednjeg digitalnog samita Zapadnog Balkana i inkluzivan rad na Strategiji digitalne transformacije, kao i spremnost svih učesnika da daju maksimalan doprinos radi postizanja opšteg dobra.

Tehnološki razvoj je naša budućnost

IVAN RADULOVIĆ, izvršni direktor SSICG

Neizostavan element privrednog rasta zasnovanog na tehnološkim inovacijama jeste uvođenje 5G u Crnoj Gori. Za njegovu implementaciju je neophodno obezbijediti adekvatno podsticajno i proinvesticiono poslovno okruženje, koje će omogućiti dalji tehnološki razvoj

U Podgorici je nedavno održan Digitalni samit balkanskih država i potvrđena opredeljenost ka Digitalnoj agendi. Savet stranih investitora Crne Gore (SSICG) je izuzetno posvećen digitalnoj transformaciji u zemlji. O tome smo razgovarali sa Ivanom Radulovićem, izvršnim direktorom SSICG.

„Savjet stranih investitora u Crnoj Gori pozdravlja opredijeljenost Crne Gore ka digitalnoj agendi“, kaže naš sagovornik.

Prepoznajući značaj digitalne agende, Savjet kao poslovno udruženje stranih investitora je, zajedno sa drugim poslovnim asocijacijama i ICT zajednicom, uzeo učešće u postupku pripreme Strategije digitalne transformacije 2022-2026, koja treba da definiše preduslove i inicijative za kreiranje digitalnog okruženja.

„Digitalna transformacija nije sama sebi cilj, već predstavlja kontinuirani proces koji treba da uključi sve aktere društva, radi njegovog razvoja. Veoma je važno da se obezbijedi adekvatan regulatorni okvir koji će biti kako osnova, tako i podsticaj za projekte i saradnju svih relevantnih subjekata, na putu digitalne transformacije. Kada govorimo o digitalnoj transformaciji, nezaobilazan segment je tehnološki razvoj, a koji može biti praćen i kroz dostupnost i kvalitet interneta“, navodi Radulović.

Prema rezultatima mjerenja za 2021. godinu koje je objavila kompanija Cable.co.uk prosječna brzina pristupa internetu

u Crnoj Gori iznosi 40,14 Mb/s, po kojima Crna Gora je na 57. mjestu od 224 rangirane države, bilježeći bolju poziciju u odnosu na prethodne godine.

Neizostavan element tehnološkog razvoja je i uvođenje 5G u Crnoj Gori, a za čiju implementaciju je neophodno obezbijediti adekvatno podsticajno, proinvesticiono poslovno okruženje, koje će omogućiti dalji tehnološki razvoj. „Usluge e-uprave koje su prisutne već 10 godina, nažalost, i pored većeg broja dostupnih usluga još uvijek nijesu dovoljno zaživjele u praksi, i ima prostora za unapređenje efikasnosti i efektivnosti servisa, u cilju smanjenja administrativnih troškova i vremena za obavljanje pojedinih usluga administracije“, kaže izvršni direktor SSICG.

Koliko su Vaše članice bile u stanju da prate trendove u prelasku na onlajn rad, koji je bio široko zastupljen u firmama maticama?

- Aktuelna zdravstveno finansijska kriza izazvana pandemijom COVID-19, kao globalni problem, posebno je aktuelizovala pitanje digitalizacije i digitalnih kanala komunikacije. Savjet je, u vrijeme početka pandemije korona virusa, prepoznao značaj digitalnih komunikacija i u saradnji sa nadležnim državnim organima, obezbijedena je mogućnost interakcije sa korisnicima, putem digitalnih kanala komunikacije, u većem obimu. Takođe, naše članice su odmah prilagodile poslovanje u režimu online rada, kako bi sačuvale zdravlje zaposlenih, pružile usluge svojim korisnicima i nastavile aktivnosti, sa što manjim negativnim posljedicama po poslovanje. Imajući u vidu da je pandemija COVID-19 i dalje prisutna, online način rada je naša realnost, bilo kao isključivi ili kombinovani režim rada naših članica.

Vlada Crne Gore lansirala je “Maršalov plan- Evropa sad”. Kako Vi u SSICG ocenjujete ovaj plan sa stanovišta zadržavanja postojećih i privlačenja novih investitora?

- Savjet stranih investitora u Crnoj Gori pozdravlja najavljenicu inicijativu “Maršalov plan” za Crnu Goru ministra finansija i socijalnog staranja u Vladi Crne Gore.

Vjerujemo da će najavljeni set mjera fiskalne politike imati pozitivan uticaj na smanjenje sive ekonomije, pospješivanje fer konkurencije i stimulisanje ekonomskog razvoja kroz značajno poboljšanu kupovnu moć. Zajedno sa uvođenjem progresivnog oporezivanja, za koje se pokazalo da je glavni stub poštene društveno-ekonomske politike, ovaj set mjera bi mogao imati značajan pozitivan uticaj na ekonomiju i društvo.

Kada je u pitanju progresivno oporezivanje, poreski oblik koji je zastupljen u većini razvijenih zemalja, vjerujemo da će uticati na smanjenje društvene nejednakosti i zaštitu ugroženih slojeva društva kroz prenošenje tereta fiskalne konsolidacije na bogatije slojeve.

Sa druge strane, obezbjeđivanje dodatnih finansijskih sredstava vidimo na prihodnoj strani budžeta kroz efikasniju naplatu poreza i racionalno trošenje.

Koliko planovi vlade uvažavaju preporuke Bijele knjige 2020?

- Mi smo 6. aprila t.g. publikovali jedanaesto izdanje Bijele knjige: Investiciona klima u Crnoj Gori 2020 u kojoj indeks lakoće poslovanja za 2020. godinu iznosi 6.4 (na skali od 1 do 10).

zemlji na nivou koji imaju investitori i u matičnim zemljama razvijenih ekonomija. U tom dijelu, naše preporuke imaju za cilj definisanje mjera za unapređenje vladavine prava i efikasnosti pravne zaštite, unapređenje ekonomskih uslova i biznis klime, unapređenje infrastrukture i realizacije novih infrastrukturnih projekata, održavanje stabilnosti uz očuvanje povjerenja u finansijski sektor.

Šta je po Vašem mišljenju danas najvažnije obezbijediti da bi se nastavio priliv stranih investicija u Crnu Goru?

- U skladu sa nalazima Bijele knjige, “Vladavina prava” prepoznata je kao najizazovniji preduslov za razvoj poslovanja. Analizirajući dosadašnje ocjene, nakon tri godine sa ocjenom od 5.6, bilježimo blagi porast na 5.7 u 2019. godini. Ipak, 2020. godina se izrazito negativno odrazila i na ovu oblast, gdje bilježimo pad od 0.4 poena. „Predvidljivo poslovno okruženje“, koje podrazumijeva transparentnost rada državnih organa, takođe je od presudnog značaja.

Kao ozbiljnu zabrinutost za ekonomsku stabilnost zemlje, naši članovi prepoznaju

Posebno nas raduje što su se svi predlozi zakona na čiju izmjenu je Savjet stranih investitora ukazao kao neophodnu u posljednjem izdanju Bijele knjige, našli na dnevnom redu Vlade

2020. godinu okarakterisali su ogromni izazovi koje su direktno pokrenule svjetska kriza izazvana pandemijom COVID-19, kao i izazovi koji su već postojali ranije i koji su se zaoštravali tokom prošle godine. Posebno je do izražaja došla ranjivost crnogorske ekonomije zbog njenog snažnog fokusa na turizam, pa stoga ne čudi što je Indeks lakoće poslovanja zabilježio značajan pad u odnosu na 2019. godinu.

Savjet stranih investitora prati aktivnosti vladinih tijela u nastojanju da mjere čija je predviđena implementacija obuhvate i preporuke koje članovi Savjeta upućuju, prije svega kroz Bijelu knjigu. Navedeno sa ciljem kreiranja uslova poslovanja u

“disciplinu” odnosno, nedostatak sistematike i stroge naplate poreza. Mišljenja smo da “disciplina” direktno utiče na konkurentnost kompanija na tržištu i nepoštene uslove za rad.

Dalju pažnju treba posvetiti sprovođenju reformskih procesa u sektorima analiziranim Bijelom knjigom, koji su naši članovi ocijenili sa niskim ocjenama (tržište rada i zapošljavanje, razvoj nekretnina, oporezivanje / doprinosi, korporativno upravljanje, vladavina prava) kako bi se unaprijedio poslovni ambijent, privukle strane investicije i stvorili uslovi za poboljšanje ekonomskog standarda svih građana Crne Gore.

Dajemo sve od sebe da izađemo iz krize

Uprkos ukupnoj ekonomskoj situaciji zbog pandemije virusa COVID-19, članovi SSICG su nastavili da investiraju, otvaraju radna mjesta i redovno izmiruju sve obaveze, podržavajući na taj način ekonomski oporavak Crne Gore. Plodna saradnja s Vladom Crne Gore omogućila je da mjere državne politike budu u skladu s interesom poslovne zajednice u smislu pružanja podrške daljim reformama i novim oblastima rasta

Pandemija nije zaustavila rad Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori. Naprotiv, kako pokazuje ovaj kratki pregled aktivnosti, protekla godina je bila veoma produktivna.

FEBRUAR 2021. ZAJEDNIČKI RAD NA DALJEM RAZVOJU E-USLUGA

Ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija, Tamara Srzentić, sastala se s predstavnicima SSICG kako bi s njima razgovarala o konkretnim aktivnostima koje treba sprovesti u cilju unapređenja digitalnog poslovanja i postizanja veće efikasnosti i transparentnosti javnih usluga.

„Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija pažljivo sluša potrebe poslovne zajednice, kako bismo smanjili birokratiju i pojednostavili procedure u cilju daljeg razvoja digitalne ekonomije da bismo izgradili upravu koja je servisno orijentisana i zasnovana na potrebama građana i ekonomije“, istakla je gđa Srzentić.

SSICG će biti posvećeni partner Ministarstvu javne uprave, digitalnog društva i medija u sprovođenju digitalne transformacije poslovnih procesa, te daljeg podsticanja digitalizacije i razvoja e-usluga.

VLADA ĆE BITI POUZDAN PARTNER

Potpredsjednik Vlade Crne Gore, Dritan Abazović, sastao se s Kristofom Šonom, predsjednikom Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori (SSICG) i članovima Upravnog odbora, Nelom Vitić, Palom Kovačem, Ivanom Bojanovićem i Dejvidom Margasonom i Ivanom Radulovićem, izvršnim direktorom SSICG.

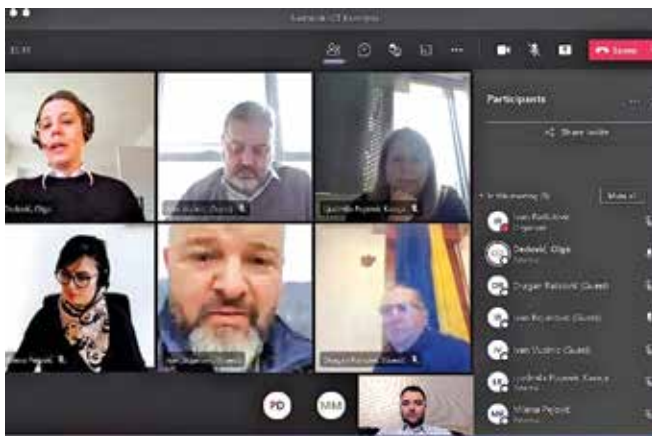
Potpredsjednik Abazović je kazao da je Crna Gora zemlja mogućnosti i, iako je situacija s korona virusom izuzetno specifična, smatra da je ovo pravi trenutak za ulaganje u Crnu Goru.

„Mi smo otvoreni za investitore i želimo vam poslati jasnu poruku da u nama imate pouzdanog partnera“, istakao je potpredsjednik Abazović.

SSICG je ponudio dalju podršku u reformskom procesu, modernizaciji i digitalizaciji društva.

MART 2021. POTREBNO JE DALJE POBOLJŠANJE PROCESA DIGITALIZACIJE U CRNOJ GORI

Sastanak ICT komiteta Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori održan je 12. marta na kojem su razmatrane prioritetne mjere za poboljšanje procesa digitalizacije u Crnoj Gori, koje su dostavljene Ministarstvu javne uprave, digitalnog društva i medija.

Na sastanku su dogovorene i dalje aktivnosti, kao i potreba za definisanjem srednjeročnih i dugoročnih mjera koje će se utvrditi u saradnji s Ministarstvom javne uprave, digitalnog društva i medija.

Članovi ICT komiteta izrazili su zadovoljstvo saradnjom s Ministarstvom javne uprave, digitalnog društva i medija.

TREBA NASTAVITI ELIMINISANJE POSLOVNIH IZAZOVA

Predstavnici SSICG sastali su se 19. marta s ministrom ekonomskog razvoja, g. Jakovom Milatovićem i njegovim saradnicima.

Sastanak je bio prilika da predstavnici najvećih kompanija u sektoru telekomunikacija, turizma i unutrašnje trgovine upoznaju ministra s izazovima s kojima se suočavaju.

APRIL 2021. 11. SJEDNICA SAVJETA ZA KONKURENTNOST

Na 11. sjednici kojom je predsjedavao predsjednik Savjeta i ministar ekonomskog razvoja Jakov Milatović, Savjet za konkurentnost je razmatrao nalaze i preporuke iz Bijele knjige SSICG: Investiciona klima u Crnoj Gori 2020.

Preporuke se odnose na efikasnije sprovođenje reformi u oblasti digitalizacije, dalje korake u unapređenju poreskih procedura, modernizaciju rada katastarskih i notarskih službi, nastavak rada na stvaranju osnove za dalja ulaganja u infrastrukturu, rast i fleksibilnost tržišta rada, unapređenje rada uprave i povećanje njene efikasnosti, kao i dalje pojednostavljenje fiskalne politike na lokalnom nivou.

PREDSTAVLJENO 11. IZDANJE BIJELE KNJIGE

„Indeks lakoće poslovanja značajno je pao u prošloj godini u odnosu na 2019, usljed pandemije koronavirusa koja se negativno odrazilo na crnogorsku ekonomiju i turistički sektor“, saopštio je predsjednik Savjeta stranih investitora, Christoph Schön.

On je, na predavljanju 11. izdanja Bijele knjige, kazao da su prošlu godinu okarakterisali ogromni izazovi koje je direktno pokrenula svjetska kriza usljed pandemije, koji su postojali od ranije i koji su se zaoštravali. „Posebno je do izražaja došla ranjivost crnogorske ekonomije zbog njenog snažnog fokusa na turizam, pa ne čudi da je indeks lakoće

poslovanja značajno pao u odnosu na 2019. Ne možemo poništiti štetu učinjenu u prošlosti, ali je na nama da damo sve od sebe da izađemo iz krize što je prije moguće. Moramo se usredsrediti na pravovremeni dijalog između svih zainteresovanih kako bi se dala puna podrška unapređenju poslovanja“, naveo je Schoen.

POTPREDsjedNIK VLADE CRNE GORE DR DRITAN ABAZOVIĆ PRISUSTVOVAO PREDSTAVLJANJU 11. IZDANJA BIJELE KNJIGE

Potpredsjednik Abazović je saopštio da je veoma zadovoljan što se nastavlja odlična saradnja i komunikacija Vlade sa Savjetom stranih investitora, napominjući da je Vlada u proteklom periodu imala nekoliko sastanaka sa SSICG.

PREDsjedNIK SSICG I ED SE SASTALI S AMBASADOROM UK U CRNOJ GORI

Predsjednik SSICG Christoph Schoen i izvršni direktor SSICG Ivan Radulović sastali su se 15. aprila s britanskom ambasadoricom u Crnoj Gori, N.J.E. Karen Maddocks i zamjenikom šefa misije, Steve Arrick.

Sastanak je bio prilika za razmjenu mišljenja o trenutnim uslovima poslovnog ambijenta i poslovnim preprekama s kojima se strani investitori suočavaju.

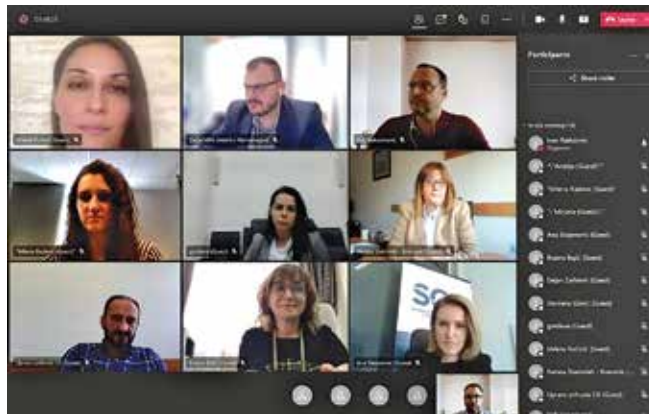
Predstavnici SSICG su upoznali goste s preporukama iz najnovije Bijele knjige i daljnim aktivnostima u okviru Savjeta za konkurentnost.

SASTANAK RADNE GRUPE ZA ELIMINISANJE BARIJERA ZA RAZVOJ ELEKTRONSKIH SERVISU U PRIVATNOM SEKTORU

Izvršni direktor SSICG, Ivan Radulović, predsjedavao je današnjim sastankom Radne grupe za eliminisanje barijera za razvoj elektronskih servisa u privatnom sektoru.

Članovi Radne grupe su razmijenili informacije u pogledu statusa sprovođenja mjera definisanih Akcionim planom.

Akcionni plan će biti upotpunjen aktivnostima koje za cilj imaju pospešivanje procesa digitalne transformacije i uvođenje novih elektronskih servisa za građane i ekonomiju.

ODRŽAN KONSULTATIVNI SASTANAK NA TEMU PRIPREME STRATEGIJE DIGITALNE TRANSFORMACIJE CRNE GORE 2022-2026

Predsjednica Komiteta za regulatornu politiku SSICG, Ljudmila Popović Kavaja, učestvovala je na prvom konsultativnom sastanku na temu pripreme Strategije digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026, Strategije sajber bezbjednosti Crne Gore 2022-2026 i konsultacijama tokom javne rasprave povodom pripreme izmjena i dopuna Zakona o elektronskom dokumentu, u organizaciji Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija.

MAJ 2021. POTPISAN MEMORANDUM O RAZUMIJEVANJU IZMEĐU AICG I SSICG

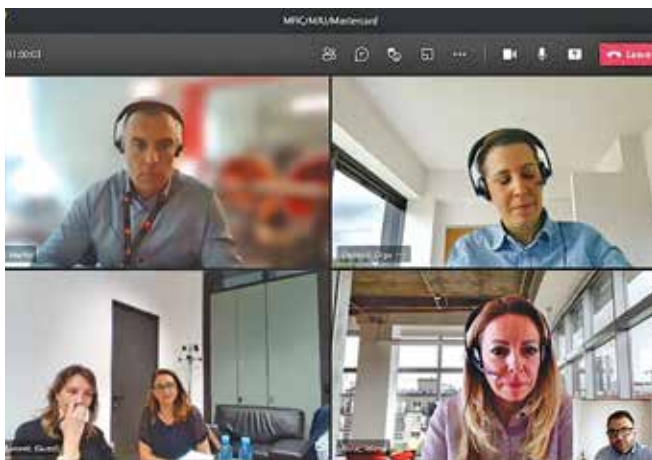
Direktor Agencije za investicije Crne Gore (AICG), Dejan Medojević, i predsjednik Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Christoph Schoen, potpisali su 11. maja Memorandum o saradnji između AICG i SSICG.

Direktor AICG je istakao da će se saradnja sa SSICG zasnivati na principima partnerstva, transparentnosti, odgovornosti i međusobnog informisanja. Naglasio je i značaj koji je do sada ostvaren kroz doprinos koji SSICG pruža kroz rad Savjeta za konkurentnost, a u kojem učestvuje i Agencija za investicije Crne Gore.

SASTANAK PREDSTAVNIKA SSICG, PREDSTAVNIKA MATERCARD-A I MINISTARSTVA JAVNE UPRAVE, DIGITALNOG DRUŠTVA I MEDIJA

Izvršni direktor SSICG, Ivan Radulović, i predstavnici Mastercard-a, Jelena Ristić, direktorka za tržište Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, Olga Dedović, Account Manager, i Marko Rizovski, Acceptance Development Manager, sastali su se 12. maja s Marinom Banović, državnom sekretarkom u Ministarstvu javne uprave, digitalnog društva i medija i njenim kolegama u cilju razmatranja buduće saradnje.

Predstavnici Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori i Mastercard-a dali su punu podršku sprovođenju reformi koje za cilj imaju uvođenje elektronskih usluga i pojednostavljenje uslova poslovanja.

UVOĐENJE MMM U CRNOJ GORI

Dana 12. maja, održan je sastanak s timom EBRD-a za razvoj tržišta kapitala, Selmom Demirović, Gary Mclean, Jim Turnbull i Nino Shanshiashvili na temu potencijalnog uvođenja razvoja tržišta novca u Crnoj Gori.

Sastanku su prisustvovali izvršni direktor Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Ivan Radulović, predstavnici CKB, Dražen Stanković i Bojan Božić, predstavnica Centralne banke Crne Gore, Jelena Janković, i predstavnica Savjeta za konkurentnost Crne Gore, Ana Stojanović.

MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE, DIGITALNOG DRUŠTVA I MEDIJA ORGANIZOVALO KONSULTATIVNI SASTANAK NA TEMU PRIPREME STRATEGIJE DIGITALNE TRANSFORMACIJE 2022-2026

Predsjednica Komiteta za regulatornu politiku Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Ljudmila Popović Kavaja, učestvovala je na konsultativnom sastanku u organizaciji Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija na temu pripreme Strategije digitalne transformacije 2022-2026.

JUN 2021 SAVJET STRANIH INVESTITORA U CRNOJ GORI POSTAO ČLAN UNICEF-OVOG POSLOVNOG SAVJETA

U ime Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori Akt o osnivanju potpisao je predsjednik Savjeta, Christoph Schön.

Cilj Poslovnog savjeta za prava djeteta je ulaganje sredstava direktno za djecu kroz lakšu koordinaciju i zajedničke akcije privatnog sektora i UNICEF-a koje će doprinijeti rješavanju prioritarnih pitanja prava djeteta.

12. SJEDNICA SAVJETA ZA KONKURENTNOST

Savjet za konkurentnost je na 12. sjednici održanoj 30. juna, kojom je predsjedavao predsjednik Savjeta i ministar ekonomskog razvoja Jakov Milatović, usvojio inicijativu Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori za ponovno utvrđivanje naknade za kolektivno ostvarivanje autorskih prava definisanih Zakonom o autorskom i srodnim pravima.

Savjet je usvojio i odgovore relevantnih institucija na preporuke iz Bijele knjige Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori: Investiciona klima u Crnoj Gori 2020.

JUL 2021. SASTANAK NA TEMU RAZVOJA TRŽIŠTA NOVCA U CRNOJ GORI

Dana 19. jula smo imali sastanak na temu razvoja tržišta novca u Crnoj Gori.

Zahvaljujemo kolegama iz tima EBRD-a za razvoj tržišta kapitala, Gary Mclean i Jim Turnbull, kao i dr Peter M. Werner iz ISDA, na konstruktivnom dijalogu i podršci.

SAVJET STRANIH INVESTITORA U CRNOJ GORI DONIRAO DOMU ZDRAVLJA PODGORICA 10.000 EUR

Član Odbora direktora SSICG, Ivan Bojanović kazao je da se nada da će donacija doprinijeti da zdravstveni radnici u adaptiranim objektima imaju još bolje uslove za rad, a građani i građanke još kvalitetniju uslugu.

„Svi smo se uvjerali tokom prethodnih mjeseci pandemije koronavirusa koliko je važno da imamo zdravstveni sistem koji je brz, efikasan, funkcionalan i savremeno opremljen“, naveo je Bojanović.

Bojanović je posebno zahvalio kompanijama članicama koje su se odazvale pozivu da učestvuju u donaciji, a to su: Crnogorski Telekom, CKB bank, Delta M, Domen, Fly Montenegro Ground Handling, Lovćen Osiguranje AD Podgorica, Ocean Montenegro i Saga CG.

AVGUST 2021. SASTANAK S AMBASADOROM REPUBLIKE INDONEZIJE

Predsjednik Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Christoph Schön, član Upravnog odbora, Ivan Bojanović, i izvršni direktor SSICG, Ivan Radulović, sastali su se danas s ambasadorom Republike Indonezije, N.J.E. Mochammad Chandra Widya Yudha, šef Ekonomskog odjeljenja, Tri Aryadi, i ataše za odbranu, Sri Adi Trio Wayhu Pramono.

Sastanak je bio prilika za razmjenu mišljenja o uslovima poslovnog ambijenta u Crnoj Gori, aktivnostima SSICG, dešavanjima u sektoru turizma i mogućnostima za poboljšanje ekonomske saradnje Crne Gore i Indonezije.

SEPTEMBAR 2021. PRVI SASTANAK SAVJETA ZA ELEKTRONSKU UPRAVU

Predsjednica Komiteta za regulatornu politiku Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Ljudmila Popović Kavaja, učestvovala je na prvom sastanku Savjeta za elektronsku upravu kojim je predsjedavala ministarka javne uprave, digitalnog društva i medija, Tamara Srzentić.

Ministarka Srzentić je istakla da digitalne usluge moraju biti prilagođene potrebama građana.

Buduće aktivnosti će se fokusirati na razvoj elektronskih usluga za građane, unaprijeđenu interoperabilnost Vladinih službi, kao i veću promociju elektronskih usluga dostupnih građanima.

NOVEMBAR 2021. SASTANAK S PREDSTAVNICIMA MEĐUNARODNOG MONETARNOG FONDA

Članovi Upravnog odbora Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori sastali su se 11. novembra s predstavnicima Međunarodnog monetarnog fonda tokom njihove zvanične posjete u vezi sa članom IV. Sastanak je bio prilika za razgovor i razmjenu mišljenja o uslovima poslovnog ambijenta i stranim investicijama, minimalnoj zaradi, doprinosima i porezima za socijalno osiguranje, poreskim reformama i okviru za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

SASTANAK S PREDSTAVNICIMA EVROPSKE KOMISIJE

Predsjednik Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori, Christoph Schön, i članovi Upravnog odbora, David Margason, Maja Krstić i izvršni direktor Ivan Radulović sastali su se danas s predstavnicima Evropske komisije, Antonio Sanchez, Krzysztof Zurek i Verom Kadas tokom njihove misije za izradu PER 2022.

Sastanak je bio prilika za razgovor i razmjenu mišljenja o ključnim strukturnim izazovima, kao što je visoka stopa nezaposlenosti, administrativno opterećenje i neformalnosti koje utiču na poslovanje stranih investitora.

MFIC | Montenegro Foreign
Investors Council

	ADDIKO BANK A.D. PODGORICA Bulevar Džordža Vašingtona 98, 81000 Podgorica Tel: 020 408 600 E-mail: info.me@addiko.com Web: www.addiko.me		DOMEN D.O.O. Vojvode Maše Đurovića, Lamela 3-1 81000 Podgorica Tel: 077 300 070 E-mail: info@domain.me Web: www.domain.me
	ADRIATIC MARINAS D.O.O. Obala bb 85320 Tivat Tel: 032 660-700 E-mail: info@portomontenegro.com Web: www.portomontenegro.com		EKONOMIK ACCOUNTANTS D.O.O. Try Božane Vučinić 10/1 81000 Podgorica Tel: 020 238 730 Email: contact@ekonomik.me Web: www.ekonomik.me
	ADRIATIC PROPERTIES Hotel Kraljičina plaža, Miločer bb, 85315 Sveti Stefan, Budva Tel: 033 468 825 E-mail: ap@adriaticproperties.me Web: www.adriaticproperties.me		EBRD Moskovska 2B 81000 Podgorica Tel: 020 237 173/174/175 E-mail: perovicm@ebrd.com Web: www.ebrd.com
	AZMONT INVESTMENTS Portonovi – Kumbor bb 85340 Herceg Novi Tel: 031 355 300 E-mail: info@azmont.com Web: www.azmont.com		ELEKTROPRIVREDA CRNE GORE A.D. Vuka Karadžića br 2 81400 Nikšić Tel: 040 204 105 E-mail: office @epcg.com Web: www.epcg.com
	COCA-COLA HELLENIC BOTTLING COMPANY -CRNA GORA D.O.O. Kuće Rakića bb, 81000 Podgorica Tel: 020 443 600 E-mail: nina.elezovic@cchellenic.com Web: www.coca-colahellenic.rs		ERSTE BANK A.D. Arsenija Boljevića 2A, 81000 Podgorica Tel: 020 440 440 Fax: 020 440 432, Mob: 063 299 726 E-mail: alstojkovic@erstebank.me Web: www.erstebank.me
	CRNOGORSKA KOMERCIJALNA BANKA A.D. Bulevar revolucije 17 81000 Podgorica Tel: 020 415 560 E-mail: info@ckb.me Web: www.ckb.me		FINVEO MN Cetinjska 11 81000 Podgorica Tel: 020 436 698 E-mail: info@finveo.mn Web: www.finveo.mn
	CRNOGORSKI TELEKOM A.D. Moskovska 29 81000 Podgorica Tel: 020 433 709 E-mail: Biba.Radonjic@telekom.me Web: www.telekom.me		FLY MONTENEGRO GROUND HANDLING Bulevar Džordža Vašingtona 98 81000 Podgorica Tel: +38220653203 E-mail: info@flymontenegro.aero Web: www.flymontenegro.aero
	DHL EXPRESS, KINGSCLIFFE DISTRIBUTION MONTENEGRO Aerodrom Golubovci, Balijace bb, 81000 Podgorica Tel: 020 872 460 E-mail: dhlme@dhl.com Web: www.dhl.me, www.dhl.rs		GENERALI OSIGURANJE MONTENEGRO A.D. Kralja Nikole 27a 81000 Podgorica Tel: 020 444 800 E-mail: kontakt@generali.me Web: www.generali.me
	DELTA CITY Delta M CG DOO Cetinjski put BB, Podgorica Cont tel +38268878633 E mail: zmpavicevic@deltacity.me Web: www.deltacity.me		HARRISONS Bulevar Džordža Vašingtona 98 81000 Podgorica Tel: +382 20 246 166 E-mail: office@harrison-solicitors.com Web: www.harrison-solicitors.com
			HENLEY&PARTNERS MONTENEGRO D.O.O. Capital Plaza, 13 Sheikh Zayed, 3. sprat 81000 Podgorica Tel: 020 674 074 Email: montenegro@henleyglobal.com Web: www.henleyglobal.com
			HIPOTEKARNA BANKA Josipa Broza Tita 67 81000 Podgorica Tel: 077 700 001 E-mail: hipotekarna@hb.co.me Web: www.hipotekarnabanka.com
			INTEGRATED EE HOLDINGS D.O.O. Šeik Zaida 13 81000 Podgorica Tel: 020 226 355 E-mail: milena@ieeholding.com Web: www.adfg.ae

	JUGOPETROL A.D. Stanka Dragojevića bb 81000 Podgorica Tel: 020 401 800 E-mail: jpk@jugopetrol.co.me Web: www.jugopetrol.co.me		PRICEWATERHOUSECOOPERS D.O.O. Bulevar Džordža Vašingtona 98 81000 Podgorica Tel: 020 234 352 E-mail: me-office@me.pwc.com Web: www.pwc.com/mne
	KARANOVIĆ & PARTNERS Cetinjski put 11, The Capital Plaza, IV floor , 81000 Podgorica Tel: 020 238 991 E-mail: montenegro@karanovicpartners.com Web: www.karanovicpartners.com		RAMADA (SAVANA) Bulevar Save Kovačevića 74 81000 Podgorica Tel: 020 622 623 Email: reservation@ramadapodgorica.me Web: www.ramadapodgorica.me
	LOVČEN OSIGURANJE A.D. Slobode 13a 81000 Podgorica Tel: 020 404 400 E-mail: info@lo.co.me Web: www.lo.co.me		S&T CRNA GORA D.O.O. Bulevar Revolucije 5 81000 Podgorica Tel: 020 202 150 E-mail: info@snt.me Web: www.snt.me
	LUŠTICA DEVELOPMENT A.D. Naselje (Radovići) bb 85323 Tivat Tel: 077 200 100 E-mail: info@lusicabay.com Web: www.lusicabay.com		SAGA CG D.O.O. Bulevar Džordža Vašingtona 108/I 81000 Podgorica Tel: 020 201-160 E-mail: office@saga.me Web: www.saga.me
	MASTERCARD Representative Office Bulgaria, 2A Saborna Street, Sofia 1000, Bulgaria Tel: +359 2 926 42 54 E-mail: srbija@mastercard.com Web: www.mastercard.com		SAVA OSIGURANJE AD Svetlane Kane Radević 1 81000 Podgorica Tel: 020 234 036 E-mail: info@sava.co.me Web: www.sava.co.me
	MONTENEGRO STARS HOTEL GROUP Bečići bb 85310 Budva Tel: 033 774 774 E-mail: events@montenegrostars.com Web: www.montenegrostars.com		STRATEX DEVELOPMENT Popa Jola Zeca 2 84310 Budva Mob: 069 170 000 E-mail: info@stratex.me Web: www.stratex.me
	MORAVČEVIĆ VOJNOVIĆ AND PARTNERS IN COOPERATION WITH SCHOENHERR Bulevar Džordža Vašingtona 98 81000 Podgorica, Tel: +38220228137 E-mail: office@schoenherr.rs Web: www.schoenherr.rs		TELENOR Rimski trg 4 81000 Podgorica Tel: 020 235 000 E-mail: pr@telenor.me Web: www.telenor.me
	MTEL D.O.O. Kralja Nikole 27a 81000 Podgorica Tel: 078 100 508 E-mail: officeinfo@mtel.me Web: www.mtel.me		TERNA CRNA GORA D.O.O. Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 130 81000 Podgorica Tel: 077 300 000 E-mail: Gordana.stevovic@terna.it damiano.borri@terna.it; Web: www.terna.it
	NLB BANKA A.D. Bulevar Stanka Dragojevića br. 46 81000 Podgorica Tel: 19888 E-mail: info@nlb.me Web: www.nlb.me		TARA RESOURCES AG (BRSKOVO MINE DOO) Dalmatinska 176 81000 Podgorica Tel: 020 265 717 Email: milijanka.maras@tararesources.com Web: www.tararesources.com
	OCEAN MONTENEGRO Obala 13. jula bb 8500 Bar, Crna Gora Tel: 030 311 575 E-mail: info@ocean-montenegro.com Web: www.ocean-montenegro.com		PIVARA TREBJESA D.O.O. Njegoševa 18 81400 Nikšić Tel: 040 204 800 E-mail: pivara.trebjesa@molsoncoors.com Web: www.niksickopivo.com
	PAYTEN D.O.O. Svetlane Kane Radević 3 , 81000 Podgorica Tel: 020 651 951 E-mail: office@asseco-see.com Web: www.payten.com		UNIQA INSURANCE Bulevar Džordža Vašingtona 98/4 81000 Podgorica Tel: 20 444 700 E-mail: info@uniqa.me Web: www.uniqa.me
	PORT OF ADRIA Obala 13 jula bb, 85 000 Bar, Crna Gora Tel: 030 301 100 E-mail: sedat.kara@portofadria.me Web: www.portofadria.me		VAS INVEST Dositijeva 57 85310 Budva E-mail: v.verhovk@smokvabay.com Web: www.smokvabay.com

CHRISTOPH SCHOEN,
SSICG PRESIDENT (ADDIKO BANK CEO)

FOKUSIRANI SMO NA BUDUĆI RAST

Vjerujemo da će crnogorska ekonomija i u narednim godinama biti pod snažnim uticajem investicija, te da će Vlada pozitivno uticati na razvoj ekonomskih aktivnosti sprovođenjem mjera konsolidacije javnih finansija, optimizacijom javne uprave i sprovođenjem mjera koje predlaže Bijela knjiga

JAKOV MILATOVIĆ,
MINISTAR EKONOMSKOG RAZVOJA CRNE GORE

EKONOMSKA DIVERZIFIKACIJA JE NAŠ IMPERATIV

U narednom periodu crnogorsku ekonomiju očekuje puni oporavak zasnovan na politikama Vlade baziranim na snažnim reformskim procesima, novim investicijama, diverzifikaciji ekonomije i povećanju životnog standarda

RADOJE ŽUGIĆ,
GUVERNER CENTRALNE BANKE CRNE GORE

SAČUVALI SMO EKONOMSKU STABILNOST

Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je Centralna banka adekvatno reagovala u uslovima povećane neizvjesnosti usljed pandemije COVID-19, te uspjela da sačuva balans između podrške ekonomiji i stanovništvu i očuvanja zdravlja bankarskog sistema

TAMARA SRZENTIĆ,
MINISTARKA JAVNE UPRAVE, DIGITALNOG DRUŠTVA I MEDIJA

TRČIMO MARATON A NE SPRINT

Strateški imperativ cijele Vlade, a posebno Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija jeste optimalna i efikasna javna uprava, koja će pružiti najbolji servis građankama, građanima i privredi, a sve to ćemo postići kroz reformu u kojoj se optimizacija javne uprave i proces digitalizacije odvijaju istovremeno

CHRISTOPHER SHELDON,
ŠEF KANCELARIJE SVJETSKJE BANKE ZA BOSNU I HERCEGOVINU I CRNU GORU

TRI STUBA STABILNOSTI I RASTA

Snaga i otpornost ekonomskog oporavka u srednjem roku zavisi od vladine strategije rasta. Prvi kamen temeljac je stabilnost finansijskog sektora. Drugi zahtijeva da zdravstvene, obrazovne i usluge socijalne zaštite budu inkluzivnije i efikasnije, a treći kamen temeljac je bolje upravljanje prirodnim resursima

REMON ZAKARIA,
ŠEF KANCELARIJE EBRD-A ZA CRNU GORU

POVEĆANJE KONKURENTNOSTI EKONOMIJE JE KLJUČ ZA OTPORNOST

EBRD je spremna da podrži Crnu Goru u nenoj tranziciji na otporniju, zeleniju i digitalizovaniju ekonomiju. Pritom se snažno fokusira na podršku sektoru malih i srednjih preduzeća koji je snažno pogođen krizom i koji treba da ojača njihove operacije

DAVID MARGASON,
ČLAN UPRAVNOG ODBORA, GENERALNI DIREKTOR PORTO MONTENEGRA

TURIZAM ĆE NASTAVITI DA CVJETA

Očekujem da vidim kreativniji pristup Vlade ekonomskom razvoju, s politikama koje su međusobno dobro povezane i planiranjem korišćenja zemljišta i podsticajima za strane investicije. Radujemo se većem korišćenju javno-privatnih partnerstava za obezbjeđivanje sredstava i za realizaciju projekata

NELAVITIĆ,
ČLAN UPRAVNOG ODBORA SAVJETA STRANIH INVESTITORA; GENERALNI DIREKTOR, OCEAN MONTENEGRO

TREBA DA PREPOZNA MO NAŠE POTENCIJALE I DOBRO IH ISKORISTIMO

Ohrabruje nas inkluzivan pristup u radu na Strategiji digitalne transformacije, kao i spremnost svih učesnika iz javnog i privatnog sektora i akademske i naučne zajednice da daju maksimalan doprinos radi postizanja opšteg dobra

IVAN RADULOVIĆ,
IZVRŠNI DIREKTOR SSICG

TEHNOLOŠKI RAZVOJ JE NAŠA BUDUĆNOST

Neizostavan element privrednog rasta zasnovanog na tehnološkim inovacijama jeste uvođenje 5G u Crnoj Gori. Za njegovu implementaciju je neophodno obezbijediti adekvatno podsticajno i proinvesticiono poslovno okruženje, koje će omogućiti dalji tehnološki razvoj

ISM00

discover different.

Neka Vaš motor poleti!

Da li ste znali da avion i Vaš
automobil koriste istu
tehnologiju?

